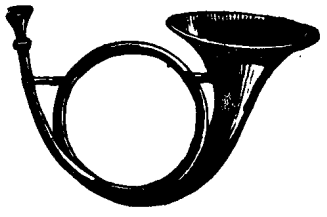
Philatelica

85/1

Philatelica 85/1

TARTALOM

Lipták István:
Ideiglenes postaszolgálat Békés vármegyében 1944—45-ben

Gazda István:
Postai cenzúra Magyarországon — I. rész: Postai cenzúra az első világháború végéig
A) Polgári levelezés

Hrabál László:
A második világháború tábori postautalványai

Balzsay Ágoston:
Helyi bélyegkiadás Besztercén 1944—45-ben

Néma Péter (Svájc):
A zilahi kisegítő bélyegek példányszámának számítógépes meghatározása

Idegen nyelvű tartalom

A MAGYAR BÉLYEGGYŰJTŐK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
TUDOMÁNYOS KÖZLÖNYE
BUDAPEST VI., VÖRÖSMARTY U. 65.
FELELŐS SZERKESZTŐ: SURÁNYI LÁSZLÓ
SZERKESZTŐK: HRABÁL LÁSZLÓ ÉS VISNYOVSZKI GÁBOR
FELELŐS KIADÓ: KISS ERNŐ
XIII. ÉVFOLYAM

Ideiglenes postaszolgálat

*Békés vármegyében 1944—1945-ben**

LIPTÁK ISTVÁN

Az Államépítészeti Hivatal elmenekítése után csak egy régi, a század elején használt, kör alakú bélyegző maradt a hivatalban. Megmaradt még az a gumibélyegző-garnitúra, amely nagyon hasonlított egy gyermekjáték nyomdához. Ezt eddig csak rövid szövegek nyomtatására használták (pl. „Felülvizsgálva", „Selejtezhető" stb.). Ezeket a különálló betűket egy háromsoros sínbe lehetett egymás mellé berakni, így háromsoros szövegek nyomására váltak alkalmassá. A futárszolgálat küldeményeinek megjelölésére ez adta az ötletet. Ezeket a gumibetűket rakták össze, eleinte csak egysoros ÚTŐRI FUTÁRPOSTA, majd a GYULA, ill. az ÁLLAMÉPÍTÉSZETI HIVATAL kiegészítéssel kétsoros, majd háromsoros bélyegzővé.

Lila és piros színű párnafestéket használtak. Amikor a lila elfogyott, ugyanarra a párnára piros festéket öntöttek. Így a lila és a piros minden árnyalata megtalálható a lebélyegzett küldeményeken. Elsősorban a kezdeti időben fordultak elő tiszta lila vagy piros színű lenyomatok.

A sínbe berakott betűket nem tudták rögzíteni, így azok elcsúsztak, sőt, ki is hullottak. Ezért a szövegek elején és végén különböző motívumú guminyomó dúccal rögzítették a sorokat. Ezek a következők voltak: csillag, stilizált rozetta, mutató kéz és & betűjel.

Egyidőben általában csak egy betűnyomó volt használatban. Betűkiesés vagy sérülés, elkopás esetén azokat pótolták. Sok esetben a betű elfogyta után mást, hasonlót használtak, így például az A betű helyett a német abc kétpontos Ä betűjét. Más esetben a szöveg hiányos maradt. Így jött létre az L betű kifogyta után az L nélkül csak HIVATA szót mutató bélyegzés. Az is előfordult, hogy sikeres betűpótlás után visszatértek a korábban használt betűk, illetve szöveg alkalmazására.

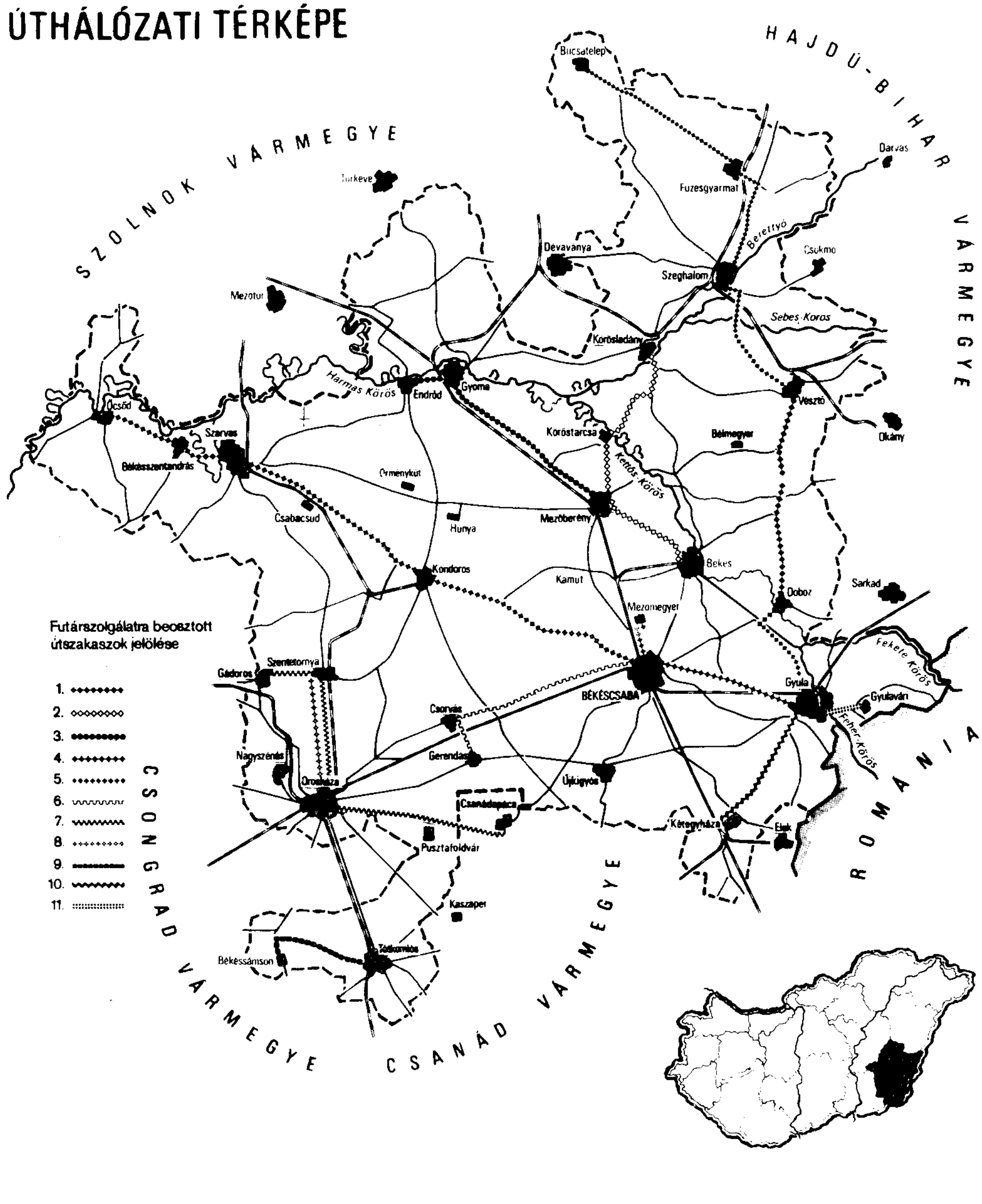
A bélyegzést csak egy helyen, a megyeháza hivatalos helyiségében alkalmazták. Így csak azokra a küldeményekre került az útőri bélyegzés, amelyek a hivatal helyiségébe akár feladáskor, akár érkezéskor, vagy akár átmenetben bekerültek.

Pipicz Sándor hivatalvezető elmondta, hogy gyakran nem is bélyegezték le a küldeményeket. Előfordult, hogy tömeges volt a levélfeladás, vagy nagyon sok levél érkezett. Az is előfordult, hogy az útőrök

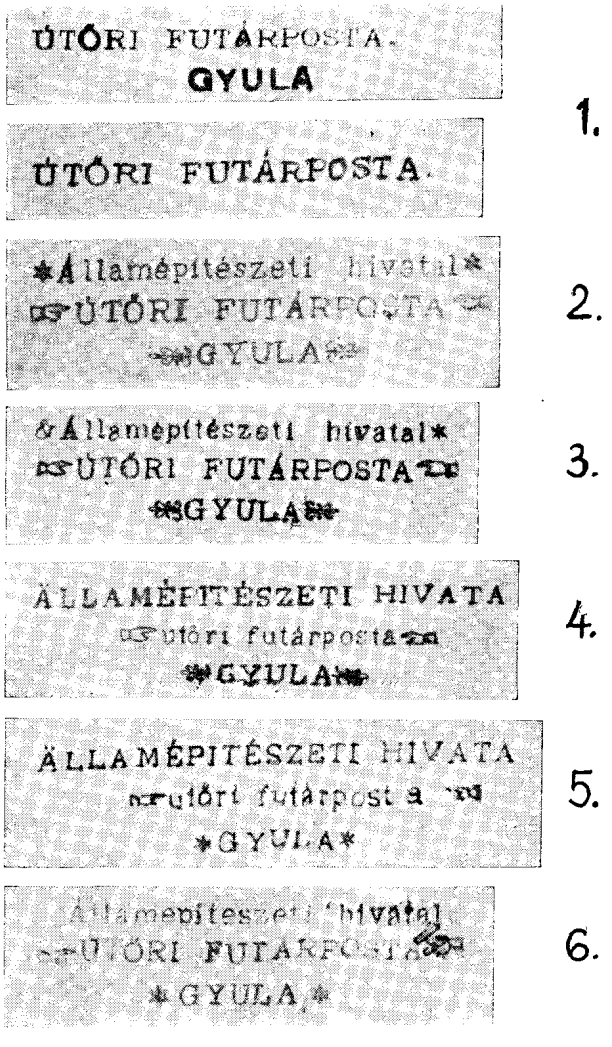
* A szerzőnek a Békési Élet 85/1. számában közölt, hosszabb tanulmányából kiemelve közöljük azokat a részeket, amelyek a futárszolgálatban használt bélyegzőtípusokat mutatják be. A közölt térkép felvilágosítást ad a szolgálat útvonalairól.

A szerkesztő

BÉKÉS VÁRMEGYE ÚTHÁLÓZATI TÉRKÉPE

1. ábra.
Békés vármegye térképe a futárszolgálat útszakaszainak megjelölésével

2. ábra. Az útőri futárposta bélyegzők típusai

már hosszú ideje várakoztak a postára. Ilyenkor, hogy ne tartsák fel őket, lebélyegezetlenül vitték el a küldeményeket. Az útőri bélyegzésekkel ellátott küldemények fentiek miatt is becses filatéliai és postatörténeti objektumok.

El kell oszlatni azt a tévhitet, amely szerint a legelső darabokat a hivatalban maradt régi kör alakú bélyegző lenyomatával látták el. A hivatal akkori vezetőjének elmondása alapján ezt a bélyegzőt a fiókjában elzárva őrizte és kizárólag csak hivatalos iratok bélyegzésére használta, postai küldemények bélyegzésére sohasem. Ilyen típusú útőri bélyegzés tehát nem létezik. Ezt a bélyegzőt nem is adhatta ki a bélyegzést végző útőröknek, mert ezzel visszaélések is történhettek volna.

Eddigi kutatásaink alapján összesen 6 típusú bélyegzőlenyomatot, illetve ezeknek 13 változatát tudtam megkülönböztetni. Ez nem jelenti azt, hogy további kutatások nem hozhatnak felszínre újabb típusokat vagy változatokat, bár ennek valószínűsége mind csekélyebb.

A bélyegzők leírása

A bélyegzők 73—85 mm hosszúak és 5—22 mm magasak attól függően, hogy 1, 2 vagy 3 sorosak. Rajzukat együtt, az *1. ábrán* mutatjuk be.

Az első típusba soroltam az 1 és 2 soros bélyegzéseket. Itt piros és kék szín váltakozik. Felirata: ÚTŐRI FUTÁRPOSTA, a második sorba GYULA kiegészítéssel, vagy e nélkül.

Ide tartozik az 1, 1A, 1B, 1C, 1D és 1E altípus (színváltozatok).

A második típus szövege háromsoros: Államépítészeti Hivatal / ÚTŐRI FUTÁRPOSTA / GYULA. Csillag, kéz, illetve díszítőelem zárja a sorokat. Színe piros.

3. ábra. Légipostai ajánlott levél, amelyet postazsákban dobtak le október elején a békéscsabai repülőtérre. A zsákot a tél végén találták meg az útőrök.

A harmadik típus felirata azonos a másodikéval, de elöl nem csillag, hanem & betűjel áll, a színe kék.

A 3/A típus megegyezik az előzővel, de színe piros.

A negyedik típus: Államépítészeti Hivata / útőri futárposta / Gyula (az A betű helyett Ä, a hivatal szó végéről az L hiányzik).

Az ötödik típus felirata azonos, de színe piros. A GYULA előtt és után nem a fekvő díszítőelem van, hanem csillag.

A hatodik típus szintén háromsoros: Államépítészeti hivatal / ÚTŐRI FUTÁRPOSTA / GYULA. A második és harmadik sor díszítőelemei megegyeznek az ötödik típuséval.

A 6/A típus megegyezik a hatodikkal, de színe kék.

A különböző bélyegzések használatának ideje nem állapítható meg pontosan. A külföldről érkezett, vagy más megyékben feladott küldeményeknél azt a dátumot ismerjük, amelyet a feladó írt fel, vagy jobb esetben a felvevő hivatal bélyegzésének a keltét, az újságoknál a kiadás napját. Azt viszont, hogy a küldemény mikor került Gyulára, nem lehet pontosan megállapítani. Könnyen lehetséges, hogy egy-egy küldemény csak hetekkel a feladás napja után került oda. Az eddigi kutatások egybehangzóan megállapították, hogy 1944. november-december hónapban, tehát a postaszolgálat első szakaszában csak az első típusú bélyegzőt használták. Legkésőbb, 1945. május-augusztus között csak a 6. típusú bélyegzőt alkalmazták.

Majdnem minden küldeményen, amelyet Gyulán adtak fel, GYULA P. U. SZEKRÉNYBŐL téglalap alakú bélyegzés van, ugyanis csak ez az egyetlen postai bélyegző maradt a városban, a többit az elmenekített hivatal magával vitte. Ezt a bélyegzőt használták az útőrök, később a postásokkal együtt, de a megyeházán működő hivatalban. A postahivatal csak hónapokkal később nyitott.

A 64 darabos gyűjtemény alapján megállapítható, hogy egyes küldeményfajták igen ritkán fordultak elő. Így a helyi levél és a nyomtatvány. A leggyakoribbak a levelezőlapok.

Bérmentesítés vonatkozásában a hivatalból díjátalányozott a legtöbb, míg a legritkább a bélyeggel és készpénzzel együttesen kezelt küldemény. Csak készpénzzel vagy csak bélyeggel bérmentesítettek már gyakrabban fordulnak elő.

A küldemények legnagyobb része Békés megyéből származik, és megyén belüliek a címzettek is. Legtöbb esetben hivatal hivatalnak címezte a küldeményt. Magánküldemények csak később, februárban indultak.

A bérmentesítésre használt bélyegek között leggyakoribbak az 1943. évi Hadvezérek sor címletei, de létezik az 1941. évi Templomos II. sor bélyegeivel bérmentesített küldemény is.

Az első ajánlott levelet Szegeden adták fel gyulai címre 1944. XII. 10-én. A ragjegyek többsége kézzel

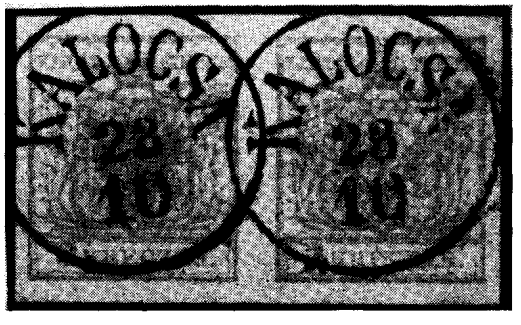
rajzolt vagy üres keretbe nyomott gumibélyegzővel készült. A pénz- és csomagforgalom ebben az időben szünetelt.

A hosszabb tanulmány e fejezetével emlékezünk a felszabadulás 40. évfordulóján azokra az útőrökre és az Államépítészeti Hivatal Békés megyei dolgozóira, akik emberfeletti munkával, sok esetben életük kockáztatásával vállalták a postaforgalom fenntartását. A háború elvonulása után napokon belül megkezdték a futárszolgálat szervezését, megelőzve a debreceni Ideiglenes Kormány 1945. január 4-i felhívását, példát mutatva az ország felszabadított területeinek. A rájuk bízott feladatokat gyorsan, megbízhatóan teljesítették és ezzel nagyban hozzájárultak az új élet megindításához.

IRODALOM:

1. Sugár István: A gyulai Államépítészeti Hivatal Futárszolgálata 1944—1945-ben.
2. Pákozdi László: A Magyar Bélyegek Monográfiája V. kötet.
3. Pákozdi László: Ideiglenes postaszolgálat Magyarországon 1944—45-ben. Philatelica 72/1. sz.
4. Lipták István: Ideiglenes postaszolgálat Békés vármegyében 1944—1945-ben. Békési Élet, 85/1. sz.

KÉSZPÉNZÉRT VÁSÁROLOK

LUXUS MINŐSÉGŰ

KLASSZIKUS BÉLYEGEKET

minden változatban, a világ bármely országából!

LEVELEK, LEVÉLDARABOK

különösen érdekelnek.

„KALOCSA" teljes bélyegzésért

50% felárat fizetek!

LACZA LÁSZLÓ bélyegkereskedő

1056 BUDAPEST, VÁCI UTCA 63.

Postai cenzúra Magyarországon

I. rész. Postai cenzúra az I. világháború végéig

GAZDA ISTVÁN

A) A polgári levelezés cenzúrája

BEVEZETÉS

A postai cenzúra mindig hadi eseményekhez, vagy más oly rendkívüli állapothoz kapcsolódik, amikor egy ország katonai, ill. általános biztonsági érdeke a posta révén továbbított híradások (levelezés, távirat, telefon) ellenőrzését megkívánja. Filatéliai szempontból az a postai ellenőrzés (cenzúra) bír érdekességgel, amelynél a cenzúrázást végző, általában katonai, néha azonban rendőri vagy más helyi szervek, a cenzúrázott postai küldeményen (levél, levelezőlap, nyomtatvány, újság, távirat stb.) a cenzúrázás tényét valamilyen kezelési jeggyel megjelölik (pl. „cenzúrázva", „felülvizsgálva", „ellenőrizve", „továbbítható", „C" stb.).

Az I. világháborút (a továbbiakban rövidítve: I. vh) *megelőző időszakból* egyetlen ilyen magyar kezelési jegyet ismerek, ezt az *1. ábrán* mutatom be.

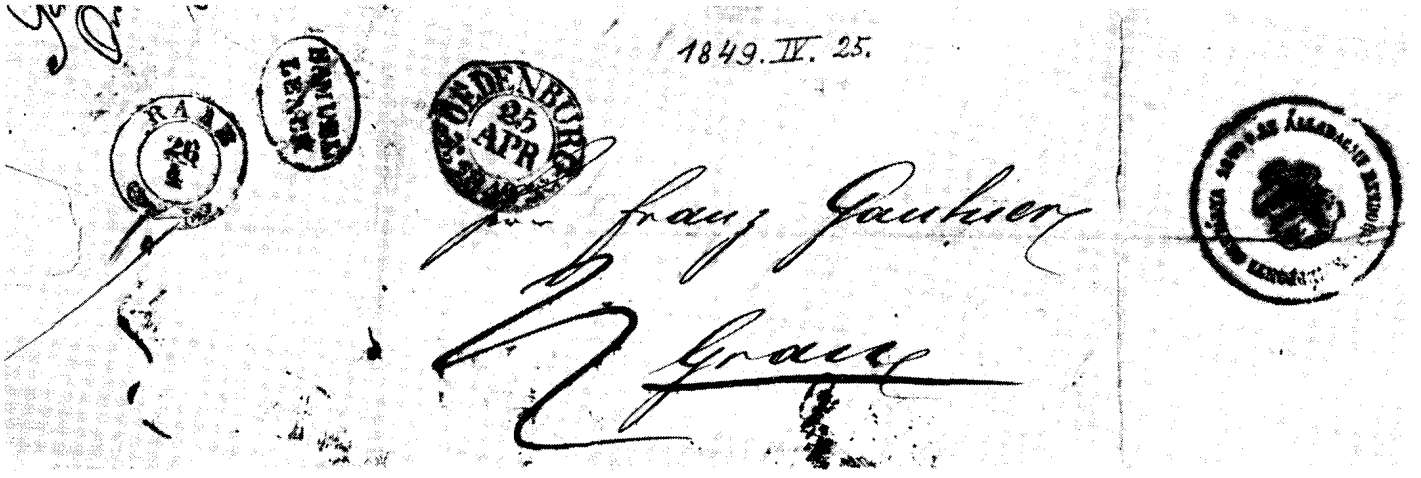
A bemutatott levél bélyeg előtti, a szabadságharc idejében, 1849. IV. 25-én adták postára Sopronban (Oedenburg) Esztergomba (Gran). E levél ápr. 26-án érkezett Győrbe (Raab), ahol le is bélyegezték. A háborús események miatt a küldeményt Esztergom felé nem tudták továbbítani, ugyanis éppen ekkor kergette a magyar hadsereg Windischgrätz osztrák hadait Buda felől Győr-Sopron irányába. Komárom alatt 1849. ápr. 26-án ütközet volt, ennek eredményeképpen az osztrák seregeknek tovább kellett Pozsony felé visszavonulniuk. A levelet, ill. nyilván az e levelet is tartalmazó teljes postazsákot feltehetően Győrött zsákmányolta a magyar hadsereg és az ábrán is látható, Kossuth címeres, „Az Álladalmi Rendőrség Középponti Osztálya" szövegű, cenzúra jellegű bélyegzőt helyezte el azon. A levél ezt követően juthatott el a címzetthez, Esztergomba, ennek azonban már nincs a levélen nyoma.

Az irodalomból ismert, hogy a Felvidéken, ugyancsak a szabadságharc idején, az osztrákok alkalmaztak leveleken „Schlick" feliratú bélyegzőt. Vitatható azonban, hogy ez cenzúra jellegű-e, vagy egyszerűen tábori postai.

A fent említett, előfutár jellegű cenzúrabélyegzőn kívül az I. vh. időszakáig osztrák—magyar, vagy magyar cenzúra, vagy erre utaló bélyegzőt sem belföldi, sem külföldre menő, vagy onnan jövő levelezésen nem találtam, ilyet az irodalomból sem ismerek.

A magyar postai cenzúra négy időszakra osztható:

— az I. világháborús cenzúra (1914—1918. okt.)

1. ábra. Cenzúra a szabadságharc idejéből (1849)

— az I. világháború utáni cenzúra (1918. nov.—kb. 1923)
— a II. világháborús cenzúra (1939—45)
— a II. világháború utáni cenzúra (1945)

Ezen túlmenően a világháborús időszakokban, ill. pl. a Tanácsköztársaság idején is megkülönböztetjük
— a polgári levelezés cenzúráját és
— a tábori postai küldemények cenzúráját.

Valamennyi időszakban ezen felül külön kategóriát képez a hadifogoly-levelezés cenzúrája.

A jelen tanulmány keretében az *I. világháborús időszak polgári levelezése cenzúrázásáról* lesz szó. Az ezen időszak tábori postai cenzúráját, ill. a többi időszak cenzúráit, valamint a hadifogoly-levelezés cenzúráját későbbi tanulmányban kívánom ismertetni.

I. Az I. világháborús cenzúra alapjai, rendelkezések

Az I. világháborús magyar postai cenzúra alapját az 1912. évi LXIII. sz. t. c. képezi. Ennek 8. §-a a rendkívüli állapot bevezetése esetén a cenzúra bevezethetőségét is előirányozta. Ez a törvénycikk még nem rendelte el a postai cenzúrát, csupán a lehetőségét teremtette meg.

Az első rendelet, amely a postai cenzúra alkalmazását katonai szervek részére lehetővé tette, csak az I. vh. küszöbén, 1914. júl. 23-án jelent meg, ez az 5478 sz. M. E. rendelet. A rendelet még nem írta elő a mindenre kiterjedő postai cenzúrát. Az 1. § szerint pl. a posta kötelessége, hogy többek között a katonai hatóságoknak is — kívánságukra — bármely egyén postaküldeményeiről adatokat szolgáltasson, ill. lehetővé kell e hatóságok részére tenni, hogy azok a küldemény külsejét, ill. nyitott küldemények tartalmát is megnézhessék. A rendelet 2. §-a a hadműveleti területeken működő posta- és távíró hivataloknak írja elő, hogy kötelesek a katonai hatóságoknak a levelezőlapokat és sajtótermékeket (vagyis a le nem zárt küldeményeket) megtekintés céljából átadni, ill. olyan felhatalmazást is tartalmaz, hogy meghatározott címzettek vagy feladók postacsomagjai felbont-

hatók. A 3—4. §-ok a kitiltott nyomtatványoknak, vagy egyéb, a hadviselés érdekeit gyaníthatóan sértő tartalmú küldeményeknek hatósági közeg jelenlétében történő kézbesítését és a katonai hatóságok értesítési kötelezettségét írták elő. Végül a további §-ok a táviratok ellenőrzésével, nyelvével stb. foglalkoznak és gyakorlatilag minden távirat ellenőrzését előírják.

Néhány hét múlva jelent meg az 1919/B (KM) eln. sz. rendelet (1914. okt. 10.), amely a *külföldre szóló* levelek nyitva feladásáról és katonai ellenőrzéséről, azaz cenzúrázásáról rendelkezett. Előírta továbbá az egyébként is nyitva feladott küldemények (pl. nyomtatványok) fokozott ellenőrzését, hogy azok pl. írásbeli közleményt ne tartalmazzanak. Meghatározta, mely küldemények adhatók fel mégis zárva külföldre. Ezek:

— minden Ausztriába és Bosznia-Hercegovinába címzett küldemény;

— a hatóságok, hivatalok és hivatalos közegek által feladott küldemények, végül

— az uralkodóház és tagjai küldeményei.

E rendelet 7. §-a írta elő, hogy a külföldre menő, vagy onnan jövő küldemények a katonai ellenőrző bizottságnak bemutatandók, és egyben közzétette, hogy egyelőre a *Budapest 72, a Brassó 2 és a Temesvár 2* postahivatalok mellett működnek ilyen ellenőrző bizottságok. Lényegileg ezzel a rendelettel vette kezdetét az általános postai cenzúra, legalábbis külföldi viszonylatban.

E rendeletet többször módosították, kiegészítették. Így pl. a 2368/B postai rendelet (1914. nov. 30.) arról rendelkezik, hogy tulajdonképpen nem minden külföldről jövő küldemény cenzúraköteles; ha barátságos vagy semleges külföldről érkezik, akkor is kézbesíthető, ha nincsen cenzúrázva. A 836/B (1915. ápr. 27.) rendelet pedig a Monarchiából érkező küldeményeken felül a Németországból jövő küldeményeket is nem cenzúrázandónak tüntette fel. Az USA-ból jövő küldeményekre pedig azt írta elő, hogy csak akkor cenzúrázandók, ha gyanúsak. Itt jegyzem meg, hogy az USA viszonylatában attól féltek, hogy pl. szerb propagandairatok jönnek be az országba az USA-n keresztül.

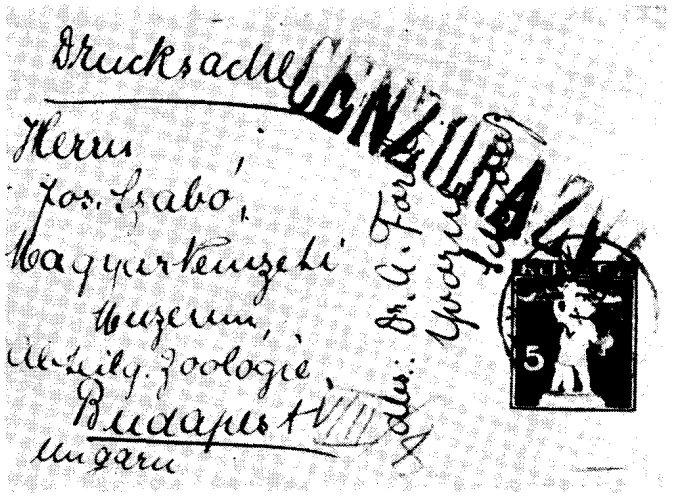
Ugyanez a rendelet a külföldi küldemények cenzúrázására feljogosított hivatalok között a már említett három hivatalon (Budapest, Brassó, Temesvár) felül a *Zágráb 2* postahivatalt is felsorolja, sőt, a *Fiume 1* postahivatalt is, de ez utóbbit néhány hónap múlva egy másik közlemény törli. A háború vége felé pedig oly közlemény látott napvilágot, amelyből az tűnik ki, hogy a külföldi levelezés ellenőrzésére jogosított postahivatalok a budapesti, ill. Svájc viszonylatában az osztrák—svájci határon levő Feldkirch-i.

Arra vonatkozóan, hogy a *belföldi polgári küldemények* mely esetben és hol cenzúrázandók, nem találtam postai rendeletet. Úgy tűnik, hogy ezek cenzúrázása a már említett 5478 M. E. sz. rendeleten alapult és a katonai hatóságok a hadműveleti területen, ill. esetenként másutt is, e rendelet szellemében közvetlenül intézkedtek a cenzúrázást illetően.

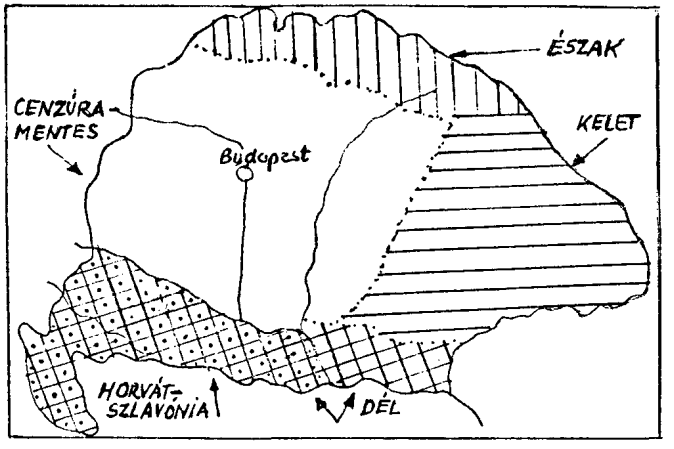
II. Cenzúrázott küldeményfajták

Az I. világháborúban a polgári postai küldemények jelentős része cenzúrázott. Ez egyaránt vonatkozik levelekre, levelezőlapokra, nyomtatványokra, hírlapküldeményekre, táviratokra stb.

Előre kell bocsátanom, hogy *táviratokkal*, ill. ezek cenzúrázásával nem foglalkoztam. A már említett 5478 M. E. rendelet ezekre előírta az általános cenzúrát, de nem kutattam fel azokat a hivatalokat, ahol ilyen cenzúrát végeztek. Néhány, levélen alkalmazott cenzúrabélyegző egyébként azt mutatja, hogy egyes hivataloknál mind távirati, mind levelezési cenzúra is volt (pl. Zágráb, Újvidék), minthogy maga a cenzúrabélyegző mindkettőre utal. E bélyegzők szövege

2. ábra. Cenzúrázott hírlapcímszalag Svájcból (1918)

3. ábra. Rendszeres cenzúrahelyek területi elhelyezkedése Magyarországon 1914—1918

ugyanis: „K. u. K. Telegrammzensurkommission und K. u. K. Zensurstelle in .....", vagy „K. u. K. Telegramm u. Briefzensurkommission in .....", vagy hasonló, azaz mind a távirati, mind a levélcenzúrára utaló. Valószínű, hogy a levélcenzúránál felsorolásra kerülő hivatalok, vagy legalábbis azok egy része, foglalkoztak távirati cenzúrával is.

Az *újság-, ill. nyomtatványküldemények* cenzúrájával csak érintőlegesen foglalkoztam. A belföldi újságküldeményeken ugyanis nem volt mit cenzúrázni, hiszen magukat az újságokat cenzúrázták. Ugyanez vonatkozott a szövetséges országokból jövő sajtótermékekre is. Az egyéb külföldi sajtótermékek egy része ki volt tiltva (a kitiltottak listája egyébként gyakran változott), így a cenzúra feltehetően egyfelől arra korlátozódott, hogy nem kitiltott újság érkezik-e, másfelől esetleg arra, hogy nincsen-e a küldeményekben mégis valamilyen levél elrejtve.

Úgy tűnik egyébként, hogy az újság-, ill. nyomtatványküldemények cenzúrázására a levélcenzúráétól eltérő cenzúrabélyegzőt használtak, amelyet a címszalagon helyeztek el. Ezen csupán a „CENZÚRÁZVA" szó szerepel, a cenzúrázás helyének megjelölése nélkül. A *2. ábrán* egy Svájcból érkezett, ilyen cenzúrabélyegzővel ellátott címszalag látható. Birtokomban van pl. egy, a megszállott Belgiumból származó címszalag is, amely csupán német cenzúrabélyegzővel (Aachen) láttak el, azon magyar cenzúrabélyegző nincsen (ennek okait lásd később a külföldi levelezés cenzúrája ismertetésénél). A későbbiek során egyébként az ilyen címszalagcenzúrákkal sem foglalkozom.

A tárgyalandó polgári levélpostai küldemények cenzúrázása szempontjából viszont meg kell különböztetnünk *bel-* és *külföldi* levelezést, minthogy ezek cenzúrázása különbözött egymástól. Elöljáróban azt is szükséges leszögeznünk, hogy *cenzúrázás szempontjából a Monarchia teljes egésze belföldnek mi-*

nősült. A külföldi levelezésnél pedig kisebb különbségek mutatkoznak a belföldről külföldre küldött, ill. a külföldről jött küldeményeknél (ezekre még kitérünk).

III. Cenzúrahelyek

A polgári levelezés szempontjából a Monarchia Magyarországhoz tartozó területei (ide értve Horvát-Szlavonországot) polgári levelezési cenzúrahivatalai tekinthetők magyar cenzúrahelyeknek. Ezek alapvetően kétfélék:

— állandó (rendszeres) cenzúrahelyek;
— kisegítő, ill. helyi katonai cenzúrahelyek, amelyek a körzetükbe tartozó polgári levelezést (is) cenzúrázták.

Az *állandó* cenzúrahelyek jelentős része az irodalomból ismert. Így pl. *Wolter: Die Postzensur* c. könyvében szerepel egy 39 helységneves lista. E lista azonban részben hibás, részben hiányos. Ezenkívül *dr. Holländer György* készített az I. világháborús cenzúrabélyegzőkről egy kézírásos katalógust saját használatára. Ennek néhány adatát is használni tudtam. Mindezeket saját kutatásaimmal egészítettem ki és ily módon alakult ki az állandó cenzúrahelyek azon jegyzéke, amely az *I. táblázatban* található. A cenzúrahelyeket e táblázatban területileg osztottam fel, éspedig:

— észak-magyarországi
— kelet-magyarországi
— dél-magyarországi (ide értve a horvát—szlavon területeket is)
— budapesti
— egyéb (névtelen, Feldkirch)

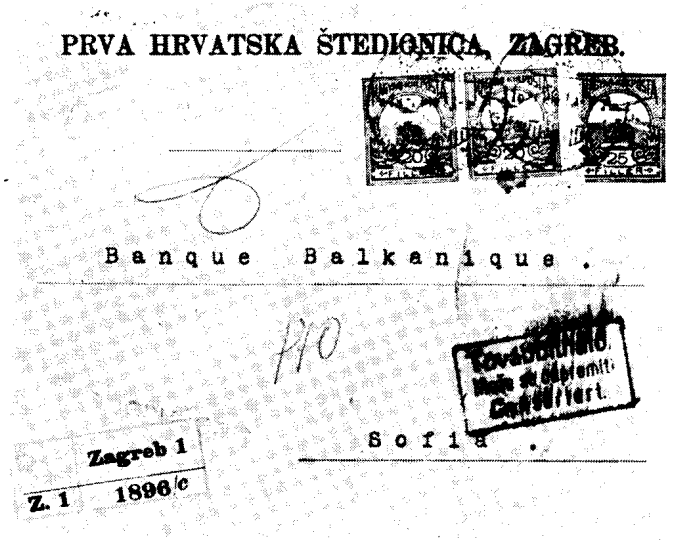
cenzúrákra. Egyes cenzúrahelyek bizonytalanságát magában a táblázatban jelöltem, ill. utaltam néhány, az irodalomban ugyan szereplő, de bizonytalan cenzúrahelyekre is. E táblázatban az állandó cenzúrahelyek mai ismereteink szerint szerepelnek, ami nem jelenti azt, hogy a jövőben nem fog még néhány további állandó cenzúrahely felbukkanni.

Ha ezen állandó cenzúrahelyeket (Budapest kivételével, amely csak külföldi levelezést cenzúrázott, vagy elvétve a Monarchia távol eső területeibe menőt, továbbá a nem magyar területen levő Feldkirch kivételével) egy térképen mutatjuk be *(3. ábra).* Kitűnik, hogy azok az ország északi, keleti és déli határvidékein helyezkednek el (keskenyebb-szélesebb sávban), viszont az ország középső, valamint nyugati részén nincsenek. A Monarchia osztrák részének több mint száz cenzúrahelyét térképre rajzolva a hazai, cenzúrahivatal-mentes övezethez csatlakozó, szintén cenzúrahivatal-mentes övezet rajzolódik ki.

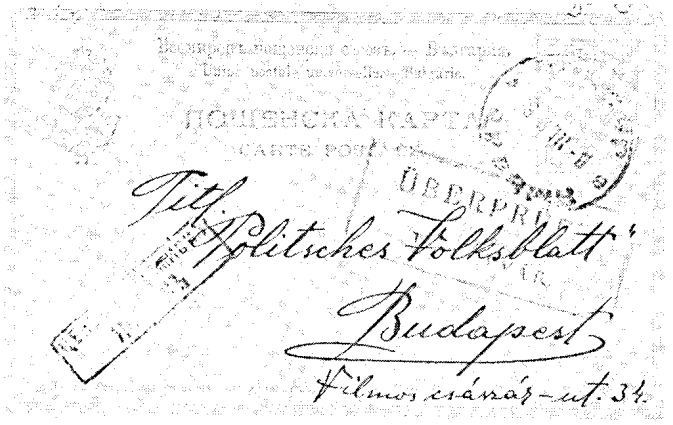
A cenzúrahivatalokat tartalmazó területek rovátkolásával azonnal érthetővé válik, hogy miképpen lehetségesek cenzúrázott és cenzúrázatlan belföldi küldemények. A *belföldi küldeményeket* ugyanis akkor cenzúrázták, ha azokat vagy a rovátkolt területeken adták fel, vagy — ha már korábban nem cenzúrázták azokat — ha oda érkeztek. A nem rovátkolt területeken belüli küldemények viszont cenzúramentesek voltak. Ily módon érthető, hogy míg pl. a Budapest—Bécs viszonylat cenzúramentes volt, egy semmitmondó karácsonyi üdvözletet is cenzúráztak pl. Dél-Erdélyben.

Megjegyzendő, hogy e rovátkolt terület a háború folyamán nem volt állandó, az *a hadműveletek függvényében változott,* új cenzúrahivatalokat létesítettek — esetleg csak időszakosan — vagy meglevőket megszüntettek. Annak feltárása, hogy az egyes állandó cenzúrahelyek mikortól meddig működtek, még a jövő feladata.

A külföldi levelezés cenzúrázása mondhatni általános volt és nem függött attól, hogy a küldemény a fentebb jelzett cenzúramentes övezetből származott-e, vagy oda íródott-e, vagy az amúgyis cenzúrás övezetekből. Sokkal inkább a küldemény relációja befolyá-

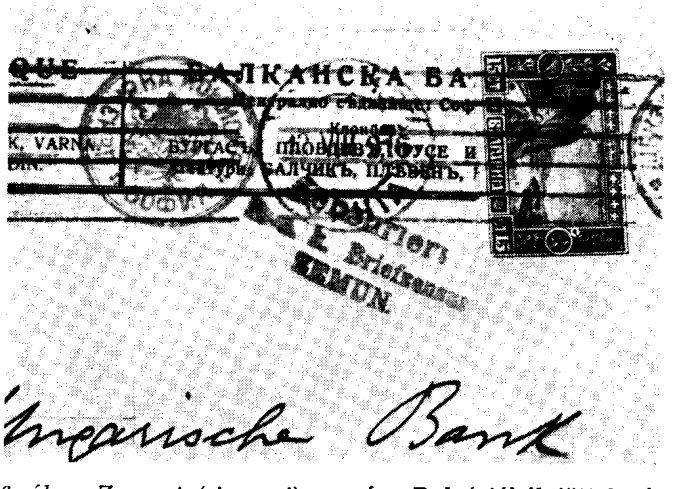
4. ábra. Zágrábi cenzúra Bulgáriába menő levélen (1917)

5. ábra. Temesvári cenzúra Bulgáriából jött levelezőlapon (1916) — a baloldali cenzúrabélyegző bolgár cenzúra

solta a cenzúrázást. Így pl. a baráti (szövetséges) országokból jövő küldeményeket nem mindig cenzúrázták, ha már ott cenzúrázva lettek (pl. német cenzúrával ellátott küldeményeket itthon gyakran nem cenzúráztak újra, de található ilyen török küldemény is).

A külföldi levelezés cenzúrázására feljogosított hivatalokra az I. táblázatban a KÜLF jelölés utal. Az I. vh. nagy részében öt ilyen hivatal volt, amelyeket a *4—8. ábrákon* mutatok be a bolgár relációban. Ezekhez járul a *9. ábrán* bemutatott Feldkirch az osztrák—svájci határon. Feldkirch kizárólag svájci viszonylatban cenzúrázott, a budapesti cenzúra minden viszonylatban megtalálható. Temesvár, Brassó és Zemun a balkáni levelezésnél, Zágráb a horvátországi küldeményeknél gyakori. Fiume, ha valóban cenzúrázott külföldi küldeményt, amire még bizonyítékot

6. ábra. Zemuni (zimonyi) cenzúra Bulgáriából jött levélen (1916) — a postabélyegzőt fedő cenzúra bolgár

7. *ábra.* Brassói cenzúra Bulgáriából jött levélen (1915) — a zárószalag a leggyakoribb, keretes

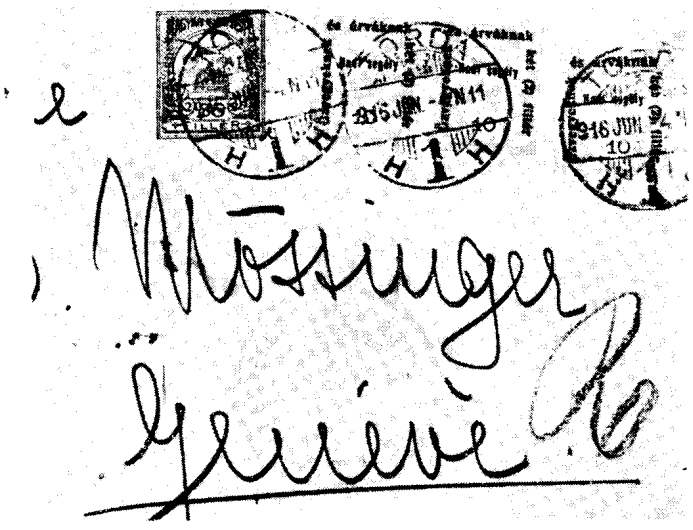
nem találtam, úgy valószínűleg az olasz viszonylatban működhetett az olasz hadüzenetig.

Megjegyzendő, hogy a cenzúrahivatalok illetékességét igen komolyan vették. Ha egy külföldi levél cenzúrázására fel nem jogosított hivatal külföldre menő küldeményt cenzúrázott (pl. Varasdin), úgy azt az illetékes, külföldi cenzúrázásra feljogosított hivatal nem fogadta el, hanem a küldeményt felülcenzúrázta (ismerek pl. ilyen, Feldkirchben másodszor cenzúrázott varasdini küldeményt).

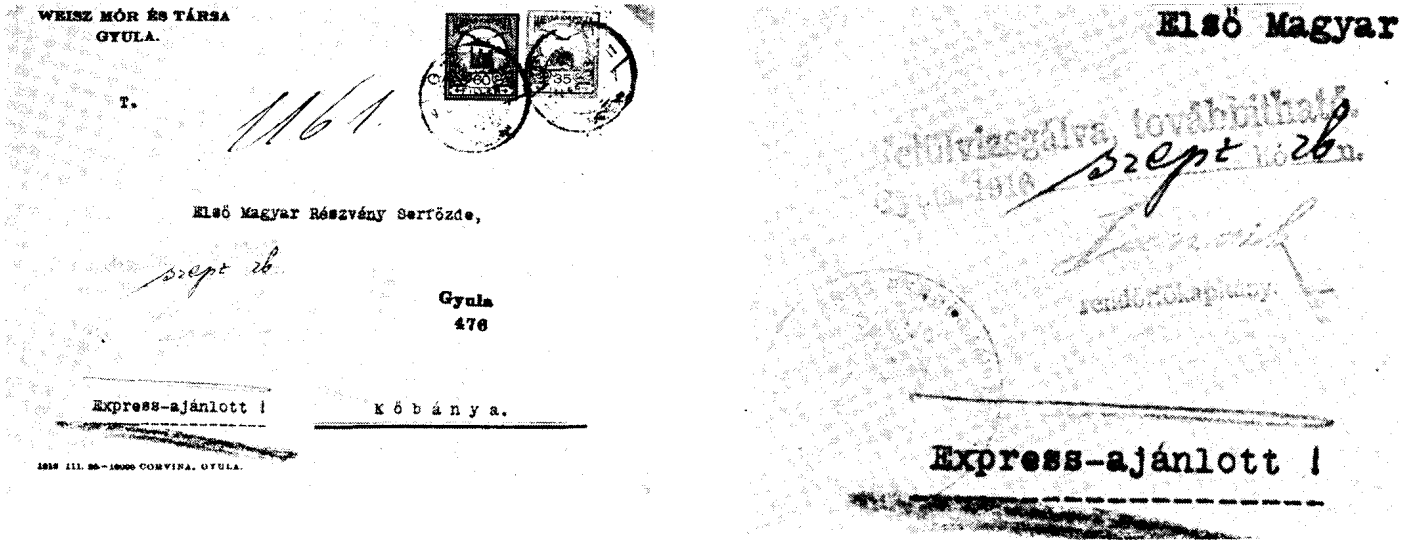
Előfordulnak *rendhagyó* bel- és külföldi cenzúrák is. Így az északkeleti határszélen feladott belföldi kül-

8. *ábra.* Budapesti cenzúra Bulgáriából jött levelezőlapon (1918) — a magyar cenzúra alatti kerek cenzúrabélyegző bolgár cenzúra

9. *ábra.* Feldkirch-i cenzúra Svájcba menő levélen (1916)

10. ábra. Gyulai kisegítő (rendőrségi) cenzúra (1916)

deményeknél néha előfordul, hogy azokon nem magyarországi cenzúrahely bélyegzője szerepel, hanem pl. a bukovinai Czernowitz cenzúrája. Külföldi viszonylatban pedig — inkább véletlenül, mint rendszeresen — előfordult, hogy a Magyarországra irányuló küldeményt a bécsi cenzúra cenzúrázta.

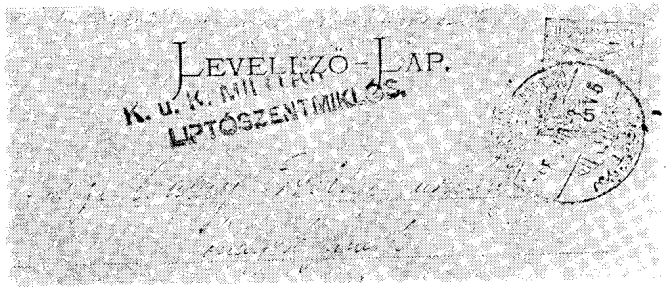
A külföldi viszonylatú leveleken természetesen gyakran több cenzúra együttesen szerepel. Az I. vh. idején számos ország cenzúrázott, így gyakoriak a kettős cenzúrák (pl. magyar—német, bolgár—magyar, török—magyar). Érdekes, hogy néha nem a külföldi feladó, ill. külföldi rendeltetési ország cenzúrája szerepel második cenzúraként. Így pl. az USA—magyar viszonylatban az USA-ból jövő küldeményeken a francia tranzitcenzúra (általában Marseille környéki), míg az oda menőkön az angol tranzitcenzúra elég gyakori.

Az állandó cenzúrahivatalok mellett előforduló *kisegítő,* ill. *helyi katonai polgári cenzúrahelyek* jegyzékét a *II. táblázat* tünteti fel. E cenzúrahivatalokra az a jellemző, hogy természetesen csak belföldi küldeményeket cenzúráztak, éspedig attól függetlenül, hogy a cenzúrás övezetben, vagy az egyébként cenzúramentes övezetben voltak. Egy részük ideiglenes hivatal volt (pl. a gyulai rendőrségi cenzúra a román betörés időszakából), más részük az ugyanott levő állandó cenzúrahivataltól függetlenül működött (pl. a kolozsvári katonai parancsnokság cenzúrája). Ismét más esetekben a cenzúramentes övezetben egy-egy jelentős katonai objektum jelenléte (pl. az örkényi katonai tábor, a komáromi vár, a diósgyőri vasgyár, mint hadiüzem) vezetett a polgári jellegű, nem tábori postai küldemények helyi jellegű cenzúrázásához.

Biztos vagyok abban, hogy e jegyzék távolról sem

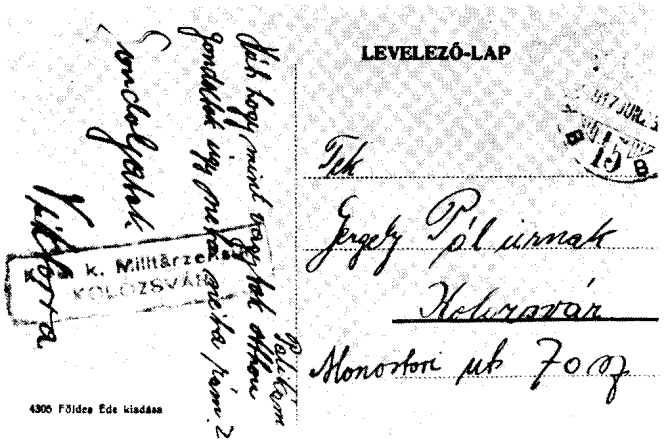

11. ábra. Szolyvai helyi katonai cenzúra polgári levélen (1915)

12. ábra. Liptószentmiklósi cenzúra (Észak-Magyarország) (1915)

teljes és az idők folyamán további ilyen cenzúrahelyek fognak felbukkanni. (E jegyzék egyébként szintén a Wolter-könyv jegyzékén, dr. Holländer magánkatalógusán és saját kutatásaimon alapszik.)

13. ábra. Kolozsvári cenzúra (Kelet-Magyarország) (1917)

14. ábra. Berzászkai cenzúra (DélMagyarország 1916.) — a zárószalag a leggyakoribb, keretes (35 f postabélyeg a levél hátoldalán)

15. ábra. Varazsdin-i (horvát-szlavón) cenzúra (1916)

Ezen kisegítő, ill. *helyi katonai-polgári* cenzúrahelyek közül néhányat a *10—11. ábrákon* mutatom be. A *12. ábra* jellegzetes észak-magyarországi, a *13. ábra* kelet-magyarországi, míg a *14—15. ábrák* dél-magyarországi, ill. horvát cenzúrahelyeket mutatnak be.

IV. Cenzúrajelek

A) Bélyegzők

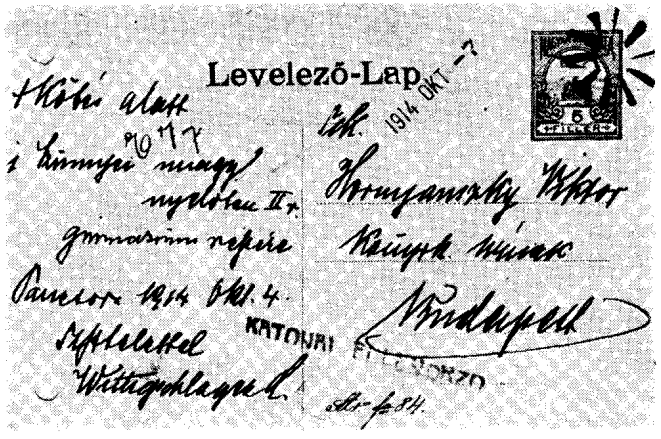
Az I. világháborús állandó cenzúrahelyek cenzúrabélyegzőit az I. táblázat foglalta össze. Amint e táblázatból is látható, számos cenzúrahelynek többféle bélyegzője is volt. Csak az alapvetően eltérőeket tüntettem fel külön, a kisebb eltérésekre csupán utaltam a *Megjegyzések*-ben. Valószínűnek tartom, hogy a további kutatások e bélyegzők körét bővíteni fogják. A táblázat bizonytalanságait illetően utalok a táblázat Megjegyzéseire, ill. lábjegyzetcímre. E táblázathoz még néhány egyéb megjegyzést szeretnék hozzáfűzni.

1. Magukat a bélyegzőket többféle szempont szerint is lehetne csoportosítani, így *alakjuk szerint* előfordulnak

— vonalbélyegzők (1, 2 és 3 soros);
— keretes bélyegzők (2, 3 és 4 soros);
— körbélyegzők (helységneves, vagy anélküli, címeres vagy címer nélküli, osztrák vagy kettős címeres stb.).

Szövegük, ill. nyelvük szerint is csoportosíthatók e bélyegzők. A legtöbbjük „K. u. K. Militärzensur", „K. u. K. Briefzensur" vagy „K. u. K. Zensurstelle" szövegű (ill. ezek kombinációi), de többjükben kifejezésre jut az is, hogy „Kommission"-ról (bizottság) van szó. A magyar nyelvűek „Katonai Ellenőrző Bizottság" szövegűek. A több nyelvűek viszont inkább a cenzúrázás tényére utalnak, pl. „Felülvizsgálva", „Átvizsgálva" stb. Egyesek a továbbíthatóságot is feltüntetik, pl. „Weiterleiten", vagy csak arra vonatkoznak (pl. a háromnyelvű bélyegző). Szövegüket tekintve nem állapítható meg valamilyen rendszer, bár egyes körzetek bélyegzői hasonlóak.

2. A cenzúrabélyegzők egy részében, vagy ahhoz csatlakozva a *cenzor száma* is feltüntetésre került, ezen helységeket megjelöltem. Megjegyzem, hogy egyes helységek csak 1916 végéig használtak cenzorszámos bélyegzőt (pl. Budapest, Fiume), ettől kezdve cenzorszám nélkülit, míg más hivatalok 1916 után is alkalmaztak cenzorszámot. Vannak hivatalok, amelyeknek azonos időszakból ismert cenzorszámos és szám nélküli bélyegzője is (pl. Újvidék, Zágráb). Az is érdekes, hogy egyes, a cenzorszámot már nem alkalmazó hivataloknál ezt követően a cenzor gyakran szignálta a bélyegzőt (ill. a küldeményt a bélyegző alatt). Nem állítottam egyébként össze, hogy ahol cenzorszámot használtak, hányféle cenzorszám található, de néhány helyen (pl. Budapest) igen sokféle, becslések szerint

16. ábra. Pancsovai ideiglenes cenzúra és néma postabélyegző (1914)

megközelítően száz. Ennek összeállítása szintén a további kutatások feladata.

3. A legtöbb cenzúrahelyen *többféle színű* bélyegzőt használtak. Az előforduló színek főleg fekete, kék és vörös, de vannak különféle ibolya árnyalatú bélyegzők is. Ugyanaz a bélyegző többféle színnel is előfordul, néhány viszont mindig azonos színű. Egyelőre nem találtam a színek használatában semmilyen rendszert, úgy tűnik, hogy azt használták, amihez hozzászoktak, vagy ami éppen volt. Éppen ezért nem hiszem, hogy a bélyegzők színeltérései postatörténeti érdekességűek és így gyűjtési szempontból különösen fontosak volnának.

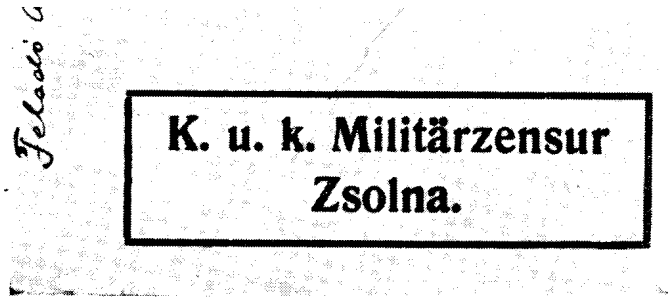
4. Az egyes azonosaknak tűnő cenzúrabélyegzőknél is vannak *kisebb eltérések,* főleg a sokat használtaknál. Ilyen eltérés pl. a bélyegző méreteinek eltérése (hossz- vagy sorméretek, betűméretek), vagy a keret sarkított, ill. legömbölyített volta, eltérő betűtípus használata, vagy egyes betűkben való eltérések (pl. a K. u. K.-ban az „u" betű kis betű helyett nagy) stb. Vannak sajtóhibás bélyegzők is, pl. „Varazdin" helyett „Varazin". Ezeket nem tekintem külön bélyegzőknek, minthogy csupán egy adott bélyegzőfajta változatai. A részletes bélyegzőismertetésnél azonban az általam ismert jelentősebb eltérésekre utaltam.

5 .A bélyegzők szövege zömében *német,* tisztán *magyar* csak a délvidékiek között található. Előfordul néhány *több nyelvű* is (magyar—német, ill. német—horvát nyelvű), sőt, egy magyar—horvát—német háromnyelvű is. (Itt jegyzem meg, hogy az I. vh. utáni magyar cenzúrabélyegzők mindig magyar nyelvűek!)

6. Amint arra a Megjegyzés rovat is utal, Pancsovánál, a délvidéken, elsősorban Pancsova körzetében, 1914. végén, ill. még 1915-ben is különféle „Katonai Ellenőrző Bizottság" szövegű vonalas bélyegzők fordultak elő 1—3 soros kivitelben. Ezek egy részénél részleges rövidítések is előfordulnak (pl. Ell. Biz.). E bélyegzők mindig *néma postabélyegzőkkel* párosulnak. Néma postabélyegzővel párosítva ismert egy „Censuriert R." szövegű bélyegző is. E bélyegzők kivitele azt mutatja, hogy azok ideiglenes jellegűek (később a pancsovai körbélyegzők váltották fel azokat). Az egyik ilyen némabélyegző ideiglenes jellegű cenzúrabélyegző-párosítást a *16. ábrán* mutatom be.

A kisegítő, ill. helyi katonai polgári cenzúrahelyek bélyegzőit nem foglaltam össze táblázatban. Azok egymástól teljesen különbözőek, amint ez a *10—11. ábrákon* bemutatott példákból is látható. Ritkán magyar, többnyire német nyelvűek. Jellemző az utóbbiakra pl. a „K. u. k. Etappenstationskommando", vagy „Militärstations Kommando" stb. és az „Überprüft" vagy „Zensuriert" szövegű külön bélyegző.

Megjegyzem végül, hogy előfordulnak a küldeményeket a feladóhoz visszairányító bélyegzők is. Ezek egy része a hadi helyzet miatti nem továbbíthatóságra hivatkozik, ami lényegileg nem cenzúrabélyegző. Cenzúra jellegű viszont az olyan bélyegző, amely a szokásos cenzúrabélyegző mellett szerepel és általában a nem kézbesíthetőségre utal. Ez ugyanis a cenzúra által visszautasított küldemény.

17. ábra. Zsolnai cenzúra zárószalag

18. ábra. Sátoraljaújhelyi cenzúra zárószalag

B) Zárószalagok

A külföldre küldött leveleket nyitva kellett feladni, azokat a cenzúra ragasztotta le. Belföldre ilyen rendelkezés nem volt, de előfordul nyitva feladott és a cenzúra által leragasztott belföldi levél is. Ismert oly külföldre ment levél, amelyet nem nyitva adtak

19. ábra. Orsovai cenzúra zárószalag (keret nélküli)

20. ábra. Magyar-horvát kétnyelvű cenzúra zárószalag

fel és amelyet a cenzúra éppen ezért visszaküldött a feladónak egy erre utaló bélyegzővel ellátva. (Ez arra mutat, hogy nem egyedi eset volt!)

A nyitva feladott küldeményeket gyakran cenzúrazárószalagokkal ragasztották le, de az ellenkezőjére is van példa. Ez utóbbi akkor ismerhető fel, ha pl. a bélyeget a hátoldalra ragasztották és a leragasztott boríték részben fedi a korábban felragasztott bélyeget.

A felbontott belföldi küldeményeket és a külföldről jött (természetesen leragasztott) küldeményeket felbontás után a cenzúra szintén zárószalaggal ragasztotta le.

A leggyakoribb cenzúra-zárószalag szöveg: *„Hadijog alapján fölbontatott"*. Ennek leggyakoribb kivitele az, amelynél e szöveg keretben van *(lásd a 7. ábrán* a Brassóban cenzúrázott bolgár levelet). A szöveg mérete, ill. a keret mérete többféle, eltérőek a használt betűtípusok is. Gyakori a nyomásban a kerethiba. Maga a zárószalag fehér vagy krémszínű, néha majdnem transzparens papír, a nyomás pedig piros, különböző árnyalatokban. Úgy tűnik, hogy a nagy szükséglet miatt különféle helyeken és időpontokban készült zárószalagoknak csupán alapkivitele azonos, de a tényleges kivitel sokféle. Ezek részletezése meghaladná e tanulmány kereteit.

A „Hadijog alapján fölbontatott" szövegű zárószalagból készült keret nélküli is, nagyobb betűkkel, fehér papírra, fekete színben. E zárószalagot állítólag csak Orsován használták.

Ismert az északi országrészből néhány helyi használatú zárószalag is. Ezek szövege, sőt, teljes kivitele megegyezik a használati hely szokásos cenzúrabélyegzőjéével. Ilyenek a zsolnai, kassai és sátoraljaújhelyi zárószalagok.

Készült továbbá magyar—horvát kétnyelvű zárószalag is. Ennek kivitele hasonló a leggyakoribb, keretes magyaréhoz, szövege azonban 2×2 soros. A magyar szöveg azonos a magyar zárószalagéval, a horvát pedig „Otvoreno na temelju ratnog prava". Ezt horvát területen használták, ahol német nyelvű zárószalag alkalmazása is ismert.

A fent említett zárószalagok közül néhány a *17—20. ábrákon* látható.

Megjegyzem, hogy külföldi viszonylatú levelezésen a hazai zárószalag mellett külföldi is előfordul (pl. kerek török, német, bolgár, francia vagy angol tranzit stb.). Az ilyen zárószalagok filatéliai szempontból nyilván kívánatosabbá teszik a szóbanforgó darabot.

V. A cenzúra alkalmazása

A cenzúrabélyegzők a cenzúrázás helyét — kevés kivétellel — feltüntetik. Külföldi viszonylatban a cenzúra alkalmazási helye egyértelműnek tűnik, az általában Budapest, illetve — viszonylattól függően — a többi cenzúrahely aszerint, hogy milyen viszonylatról van szó és milyen irányban (vonalon) ment a küldemény. Belföldi vonatkozásban már nem ilyen egyértelmű a helyzet. Gyakran nehéz megállapítani, hogy némely esetben mikor, miért, melyik helység cenzúrabélyegzője szerepel a küldeményen. Ha a cenzúrakörzeten kívüli területről ment küldemény a cenzúrás körzetbe, világos, hogy a cenzúrás körzet valamelyik cenzúrahelységének bélyegzője szerepel a küldeményen és fordítva. Ez a bélyegző azonban nem mindig a feladási, vagy érkezési körzet legközelebbi cenzúrahelyének bélyegzője!

Egészen érthetetlen kerülők is előfordulnak, pl. miért cenzúráztak egy Kolozsvárról Békéscsabára címzett küldeményt Brassóban, holott Kolozsvárnak is volt cenzúrahivatala?

Cenzúrázás körzeteken belüli küldeményeknél sem mindig a feladóhelyhez legközelebb eső cenzúrahivatal bélyegzője szerepel. Valószínű azonban, hogy *az általános irányelv az lehetett,* hogy a feladóhely körzete cenzúrázzon (ha ott volt cenzúrahivatal), vagy a legközelebbi cenzúrahely; ha cenzúramentes övezetből érkezett a küldemény, akkor pedig az érkezési körzet legközelebbi hivatala.

Úgy tűnik azonban, hogy — elsősorban az I. vh. vége felé — olyan jellegű törekvés is volt, hogy egyes küldeményeket nem a feladóhelyen cenzúráztak (noha ott is volt cenzúrahivatal), hanem bizonyos körzetbe irányították a küldeményeket cenzúrázás végett. Erre utal pl. a Brassó—Budapest viszonylatban használt „Cenzúrázás végett Kolozsvár!" szövegű kétsoros bélyegző. Az így jelölt küldeményt azután Kolozsvár cenzúrázta is.

A feladóhelyen való cenzúrázás általános szabálya érvényesült a *Monarchia* más részeibe menő, ill. onnan érkező küldeményeknél is. A legtöbb, osztrák területről érkező küldeményt Ausztriában cenzúrázták, hiszen a különböző tartományokat figyelembevéve ott több cenzúrahivatal volt, mint magyar területen. Akadnak azonban kivételek is.

Egy további ritka kivétellel találkoztam egy Erkről Kattowitz-ba címzett küldeménynél, amelyet Budapest cenzúrázott úgy, mintha külföldre menő küldemény lenne, holott Kattowitz a Monarchiához tartozott. Kettős, osztrák és magyar cenzúrával eddig nem találkoztam.

Más kivételekre (magyar belföldi küldemény cenzúrázása Bukovinában vagy Galíciában, ill. külföldről jövőé Bécsben) már utaltam a cenzúrahelyeknél.

Utószó

Az I. világháborús cenzúra igen sokrétű. A most közölt polgári levelezési cenzúrarész sem képezhet lezárt kutatási eredményt. Közlését mégis azért tartottam célszerűnek, hogy a gyűjtőtársaktól érkező további információk, kiegészítések, helyesbítések segítségével azt véglegesíthessem. Úgy vélem, hogy ehhez már jó alapot nyújtanak az itt ismertetettek.

Ezúton is köszönetet kell mondanom mindenekelőtt a szerkesztőségnek, hogy a tanulmány közlését lehetővé tette, továbbá mindazoknak, bel- és külföldön, akik anyaguk átengedésével, vagy birtokukban levő, ill. általuk ismert anyag közlésével, tanácsokkal, adataikkal hozzásegítettek a jelen ismeretek megszerzéséhez és ezzel nagyban hozzájárultak e tanulmány elkészítéséhez.

FELHÍVJUK

olvasóink figyelmét, hogy kiadványunk alábbi számai még megvásárolhatók:

1972/1 szám	10,—
1975/1 szám	15,—
1976/1 szám	18,—
1976/2 szám	nem jelent meg!
1977/1 szám	18,—
1977/2 szám	18,—
1978/1 szám	18,—
1978/1 szám	18,—
1979/1 szám	24,—
1979/2 szám	24,—
1980/1 szám	24,—
1980/2 szám	24,—
1981/1 szám	30,—
1981/2 szám	30,—
1982/1 szám	30,—
1982/2 szám	30,—
1983/1 szám	30,—
1983/2 szám	30,—
1984/1 szám	30,—
1984/2 szám	30,—

A füzeteket a budapestiek a székházban, munkaidő alatt a nyomtatványraktárban, munkaidő után a könyvtárban szerezhetik be.

I. TÁBLÁZAT

A hivatal helye[1])	A bélyegző				
	elrendezése	szövege[2])	méret[3])	szín[4])	Megjegyzés[5])
A) Észak-Magyarország					
Beregszász ?	1 soros	Zensuriert	?	i	Helységnevet bélyegző nem tartalmaz, kétes
Eperjes	2 soros	K. u. K. MILITÄRZENSUR SITZ DER KOMMISSION EPERJES	kb. 67	k i	V: 1. v. 2. sor hosszabb. Városnév nélkül is
Huszt T	a. 1 soros	CENSURIERT ill. CENSURIEKT	?	i	ld. még Tiszaújlak. Helységnév n., kétes: Huszti-e?
	b. 2 soros	Eperjeshez hasonló, szövegben HUSZT	kb. 62	i	
Kassa T	a. 2 soros	K. u. K. MILITÄRZENSUR SITZ DER KOMMISSION: KASSA	kb. 63	k f	A két sor ált. azonos hosszúságú
	b. 3 soros	K. u. K. MILITÄRZENSUR SITZ DER KOMMISSION KASSA	kb. 65	k	V: Kassa h. Kassa l.
Liptószentmiklós T	2 soros	K. u. K. MILITÄRZENSUR LIPTÓSZENTMIKLÓS	kb. 63	k	V: 3 soros is ismert
Máramarossziget T	a. 1 + 1 soros	Zensuriert (külön bélyegző)	kb. 56	i, v	V: nagy betűk (I. b.) betűtípusok (II. b.)
		K. u. K. Zenzurstelle in M-Sziget	kb. 80.	i, v	
	b. 2 soros	ld. Kassa a.; helységnév mindig rövidítve: M.-SZIGET	62—64	k, v	V: 1. sor előrébb, Ism. KuK ZENTRURSTELLE anonym, itt haszn. b. is
Munkács T	a. 1 soros	Zensuriert ill. ZENSURIERT	?	v	
	b. 2 soros	Militär-Zensur Kommission Munkács	kb. 46	v	V.: Többféle betűtípus
	c. 3 soros	K. u. K. MILITÄRZENSUR Sitz der Kommission MUNKÁCS	kb. 44	k v	V.: — Többféle betűtípus — 2. sor is nagybetűs, bélyegzőhossz. 66 mm.

Jegyzetek:

1) A helységnevek utáni rövidítések jelentése:
C = cenzorszámos bélyegzőt (is) használó hivatal.
T = többféle bélyegzőt használó hivatal.
KÜLF. = külföldi levelezés cenzúrázására felhatalmazott hivatal.
? = kétséges, kellő információ nélküli adat; a hivatal létezése bizonytalan.

2) A nagy és kisbetűk — ahol a bélyegző ismert — az eredeti elrendezésnek felelnek meg. A betűk méretei nem egyeznek meg az eredetivel és arra sem volt mód, hogy az azonos bélyegzőkön belüli betűméret-eltéréseket jelöljem. Ahol lehetett, a Megjegyzés rovat utal arra, ha a bélyegző különböző betűtípusokkal is ismert.

3) Valamennyi adat mm-ben. Vonalbélyegzőknél a hosszat jelöltem, körbélyegzőknél az átmérőt. Keretes bélyegzőknél az első adat a hossz, a második a szélesség. ? = nincs megbízható adatom.

4) Színek rövidítése: i = ibolya, k = kék, v = vörös, f = fekete, vl = vöröseslila, kl = kékeslila. Ahol két rövidítés is szerepel, mindkét színű ismert (néha három is).

5) Rövidítések: V. = változatok, b. = bélyegző, ism. = ismert, küld. = küldemény, előf. = előfordul, kieg. = kiegészítő, felt. = feltehetően, ált. = általában, haszn. = használt, h. = helyett, n. = nélküli.

A hivatal helye[1])	A bélyegző				
	elrendezése	szövege[2])	méret[3])	szín[4])	Megjegyzés[5])
Nagyszöllős	3 soros	K. u. K. Militärzensurkommission Nagyszöllős	?	i	Betűtípus többi b.-től eltérő, lehet, hogy csak átmeneti cenzúrahely
Sátoraljaújhely T, C	3 soros	K. u. K. MILITÄRZENSUR SITZ DER KOMMISSION (6) SÁTORALJAÚJHELY	55—60	k	Cenzorszám (3. sor) vált. V.: — Cenzorszám nélkül — Többféle betűtípus
Tiszaújlak ?	1 soros	CENSURIERT ill. CENSURIEKT	?	i	Ld. Huszt; Felt. tiszaújlaki levelezést is Huszt cenzúrázta; kétes
Ungvár T	a. 2 soros	Kassa a-hoz hasonló, szövegben: UNGVÁR	62 mm	k	V: Többféle betűtípus Városnév nélkül
	b. 3 soros	Kassa b-hez hasonló, szövegben: UNGVÁR	?	k	
Zsolna	2 soros keretes	K. u. K. MILITÄRZENSUR ZSOLNA	63x12	k	V: méret betűtípus
B) Kelet-Magyarország					
Arad T	2 soros	K. U. K. BRIEFZENSUR ARAD	kb. 56	v l	V: —K. u. K. (51 mm-es) —Betűméret: 4.5 v. 6 mm
Beszterce T, C	a. 2 soros	Zensuriert K. u. K. Militärzensur Beszterce	?	v	
	b. 2 soros	K. u. K. Militärzensur in Besztercze	?	v	
	c. 2 soros	K. u. K. Zensurstelle Besztercze	kb. 51	v	
	d. 2 soros keretes	Azonos szövegű c-vel, de eltérő betűtípus és keretben	?	v	V: Besztercze (Vár) a szövegben
	e. 3 soros keretes	Zensurfrei! K. u. K. Militärzensur Besztercze	?	v	
	f. 3 soros keretes	K. u. K. Militär-Zensur Beszterce Nr. 4. Weiterleiten!	63x26	vl	A keret: duplakeret. — Cenzorszám (2. sor) változó
Brassó T, KÜLF. is	a. 1 soros	ÜBERPRÜFT	kb. 48	k	Ritkán külön, ált. g. b.-vel együtt
	b. 2 soros keretes	K. u. K. Mil. Briefzensur Brassó	?	kl	
	c. 3 soros keretes	Zensuriert K. u. K. Briefzensurkommission Brassó	?	k	Kis- v. nagybetűs voltáról nincs infornációm
	d. 3 soros keretes	Zensuriert K. u. K. Mil. Briefzensur Brassó	?	k	Kis- v. nagybetűs voltáról nincs információm

A hivatal helye[1]	A bélyegző				
	elrendezése	szövege[2]	méret[3]	szín[4]	Megjegyzés[5]
	e. 3 soros keretes	ZENSURIERT K. u. K. ZENSURSTELLE BRASSÓ	54x17	k	
	f. 3 soros keretes	Weiterleiten K. u. K. Zensurstelle Brassó	?	k	Kis- v. nagybetűs voltáról nincs információm
	g. kör	K. u. K. MILITÄRBRIEFZENSUR KOMMISSION x BRASSÓ középen: osztrák címer	33.5	k	Előf.: ritkán önállóan, ált. a b.-vel együtt
Karánsebes	2 soros	K. u. K. BRIEFZENSUR KARÁNSEBES	57	v	Előf.: 1 soros ZENSURIERT b.-vel együtt
Kolozsvár T	a. 1 soros	ZENSURIERT	kb. 53	k	Alk.: f. b.-vel együtt
	b. 2 soros	Cenzúrázás végett KOLOZSVÁR	kb. 62	k	A b.-t pl. Brassó tette rá, Kolozsvár az e. b.-vel cenzúrázta
	c. 2 soros keretes	K. u. K. Militärzensur KOLOZSVÁR	52—3x 13—4	k	V: keretsarkok szögletesek v. lekerítettek
	d. 3 soros	K. u. K. MILITÄRZENSUR KOLOZSVÁR WEITERLEITEN	kb. 54	v	
	e. 3 soros keretes	ZENSURIERT K. u. K. Militärzensur KOLOZSVÁR	51—3x 21—2	k	
	f. kör	KUK MILITÄRZENSUR x KOLOZSVÁR középen: kettős címer	kb. 35	k	V: K. u. K. Militärbrief-Zensurkommission szöveggel
Lugos	2 soros	K. u. K. BRIEFZENSUR LUGOS	57	v	
Marosvásárhely	3 soros keretes	ZENSURIERT K. u. K. Briefzensurkommission MAROSVÁSÁRHELY	52—3x 19—20	k	
Nagyvárad	2 soros	ld. Arad, de szövegben: Nagyvárad	64	v	
Naszód	2 soros	K. u. K. Militärzensur in Naszód	65	k	Hosszú, elnyújtott betűk
Resiczabánya	2 soros	K. u. K. BRIEFZENSURSTELLE RESICZABÁNYA	kb. 68	v	

A hivatal helye[1])	A bélyegző				
	elrendezése	szövege[2])	méret[3])	szín[4])	Megjegyzés[5])
C) **Dél-Magyarország** (Horvát-Szlavóniával); ez utóbbiak (H)-val jelölve 6.)					
Berzászka	2 soros	K. u. K. BRIEFZENSUR BERZÁSZKA	57—8	k	
Bjelovar (H) T, C	a. 3 soros	ÜBERPRÜFT PREGLEDANO 5 BJELOVAR	kb. 36	k v	Cenzorszám (jobb oldalt) változó
	b. 3 soros keretes	K. u. K. Zensurstelle Bjelovar Zensuriert: 5	36—7x 20—1	k	Cenzorszám (jobb oldalt) változó
	c. kör	K. u. K. BRIEFZENSURKOMMISSION középen: BJELOVAR	30	v	
Brod (H)	3 soros keretes	Továbbítható Može se odpremiti Censuriert	35 x 17—8	f	Ált. háromnyelvű b., (H)-ban több helyütt haszn. Haszn. helye ezért kétséges
Fiume T, C KÜLF is?	a. 2 soros	Zensuriert KuK Zensurstelle Fiume	?	i	
	b. 2 soros keretes	K. u. K. Zensurstelle Fiume	?	i	
	c. 3 soros	FELÜLVIZSGÁLVA ÜBERPRÜFT FIUME 5.	38—9	k	Cenzorszám (3. sor) változó; 1916 végéig haszn.
	d. 3 soros keretes	ZENSURIERT K. u. K. Militärzensur FIUME 5.	49 x 16	k	Cenzorszám (3. sor) változó; 1916 végéig haszn.
	e. 3 soros keretes	ZENSURIERT K. u. K. Zensurstelle FIUME	41x15 ill. 48x18	f k	1917-től használták. V.:— kféle méretek — kisbetűs „k. u. k" B. mellett néha kis körben külön: cenzorszám b.
Karlovac (H), T, C	a. 3 soros	ld. Bjelovar a, de szövegben Karlovac	35	k v	Cenzorszám (jobb oldalt) változó
	b. 3 soros keretes	Szöveg azonos a-val, de lekerekített sarkú keretben	43—4x 20		Cenzorszám (jobb oldalt) változó
Orsova	2 soros	K. u. K. BRIEFZENSUR ORSOVA	56	v	

6. sz. jegyzet: A felsorolt cenzúrahelyeken túlmenően állítólag cenzúrahivatalok voltak még a köv. helyeken, de ezekről bélyegzőt még nem láttam: Bozovics, Drenkova, Orahovica.

A hivatal helye[1])	A bélyegző				
	elrendezése	szövege[2])	méret[3])	szín[4])	Megjegyzés[5])
Osijek (H) T, C	a. 1 soros	K. u. K. Militärzensur Osijek	kb. 90	k	4 mm-es nagy betűk
	b. 2 soros	K. u. K. MILITÄRZENSUR OSIJEK 10	57	vl	Cenzorszám (2. sor) változó
	c. 2 soros ill. 3 soros	Azonos b.-vel, de eltérő betűtípus	63—5	k	Cenzorszám (2. sor) változó V:— többféle betűtípus — a 11-es cenzorszám 3 soros!
	d. 2 soros keretes	K. u. K. MILITÄRZENSUR OSIJEK	kb. 67	k	
	e. 3 soros keretes	3 nyelvű szöveg, azonos Brod-i bélyegzővel	35x17—8	f	Háromnyelvű ált. b.
Pancsova T	a. kör	KATONAI ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG	40—3	f	Helységnév nélküli, a pancsovai körzetben használták
	b. kör	Azonos a.-val	33	k	ld. a. alatti megjegyzés
	c. vonalas kféle	Katonai Ellenőrző Bizottság (ld. Megjegyzés!)			Az Orsova—Pancsova közötti határsávban 1914—5-ben különféle 1—2—3 soros b.-t haszn. e szöveggel, részben szórövidítéssel is + néma postab.-t; ismert „Censuriert R" b. néma postab. is
Petrovaradin (H)	a. 1 soros	Cens. Censor No. 4	39	k	Csak cenzorszám, ez vált. b.-hez kieg. b.
	b. kör	ZENSURKOMMISSION IN PETROVARDIN középen: osztrák címer		k	Ált. a.-val együtt, de a. nélkül is haszn.
Ruma (H)	2 soros	Zensuriert! Postzensur Kommission Ruma	50	k	
Stara Pazova H	kör	KuK Militär-Zensur Kommission — Stara Pazova	?	k	V.:— előf. cenzor nevével
Temesvár T, KÜLF is	a. 2 soros	FELÜLVIZSGÁLVA (TEMESVR)	kb. 50	v	Sajtóhibás!
	b. 2 soros	FELÜLVIZSGÁLVA (TEMESVÁR)	?	v	
	c. 2 soros	K. u. K. BRIEFZENSURSTELLE TEMESVÁR	68—70	v, k, i	V.:— többféle betűtípus — ZENSURIERT 1 soros kieg. b.-vel együtt
	d. 3 soros keretes	Zensurbehörde MK. T. Zensuriert am ...../..... 1914 Kann weiter gehen	79x27	v	Korai b. (1914), valószínűleg Temesvár-i
	e. 3 soros keretes	ÜBERPRÜFT Felülvizsgálva TEMESVÁR	52x22	v	
	f. kör	CS. ÉS KIR. ELLENŐRZŐ (dátum középen) TEMESVÁR BIZOTTSÁG	43	v	Belf. és külf. levelezésen

A hivatal helye[1]	A bélyegző				
	elrendezése	szövege[2]	méret[3]	szín[4]	Megjegyzés[5]
Újvidék T, C	a. 3 soros keretes	K. u. K. Zensurstelle Újvidék Zensuriert: 4	35—6x 22—3	k	Cenzorszám (3. sor) változó
	b. kör	K. u. K. MILITÄR-ZENSURKOMMISSION középen: Újvidék	31—5	k f	V. sokféle! pl.: — betűtípus, betűméret — csak kezdőbetűk nagyok, többi kicsi; — kör 1 v. 2 vonalas — „Kommision (1 s betű) a 2 vonalas kör vált.-ban
	c. kör	K. u. K. TELEGRAMMZEN- SURKOMMISSION UND K. U. K. ZENSURSTELLE középen: IN ÚJVIDÉK	33	f	
Varazsdin (H) T, C	a. 2 soros	K. u. K. Militärzensur Varaždin 3	56	k	Cenzorszám (2. sor) változó
	b. 2 soros keretes (dupla)	K. u. K. MILITÄRZENSUR ZENSURIERT No. 1. VARAŽDIN	56 x 20	k	Cenzorszám (2. sor) változó Keret ovális, lesarkított V.: VARAŽIN (tévesen)
	c. 3 soros keretes	K U K Zensurstelle Varaždin Zensuriert 5	35 x 25	k	Cenzorszám (jobb oldal, alul) változó V.: K. u. K.
Versecz	kör (dupla)	KATONAI ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG középen: Versecz	34	v vl	
Zágráb (H) T, C, KÜLF is	a. 2 soros	Zensuriert 6	30	k	Névtelen cenzorszámos b., szám változó V.: Különféle betűtípusok
	b. 3 soros	K. u. K. TELEGRAMM-u. BRIEFZENSURKOMMISSION in ZAGREB	66—71	k	Ism.: „Unterliegt nicht der Zensur" kiegészítő b.-vel is
	c. 3 soros keretes	K. u. K. Militärzensur Zagreb überprüft: 2	30 x 20	k v	Cenzorszám (jobb oldal, alul) változó
	d. 3 soros keretes	Azonos a Brod-i 3 nyelvű bélyegzővel	35 x 17—8	f	Három nyelvű, ált. b.
	e. 4 soros keretes	KuK. Tel Zensurkom. u K. u. K. Zensurstelle Zagreb 6 Zensuriert:	36 x 24	k v	Cenzorszám (jobb oldal), változó

A hivatal helye[1]	A bélyegző				
	elrendezése	szövege[2]	méret[3]	szín[4]	Megjegyzés[5]
	f. kör	K. u. K. TELEGRAMM u. BRIEFZENSUR KOMMISSION középen: címer, alul: in ZAGREB	35	k	
Zemun (H) KÜLF	3 soros	Zensuriert K. u. K. Briefzensur ZEMUN	34	v	Elsősorban a Balkánról jövő küldeményeken (Zemun = Zimony)
D) **Budapest**					
T, C, KÜLF	a. 3 soros	FELÜLVIZSGÁLVA ZENSURIERT BUDAPEST $\frac{72}{39}$	37 x 42	k	V.: Többféle méret; Cenzorszám a Bp. 72-es postánál (nevezőben), változó. — 1916 végéig alk.
	b. 3 soros	FELÜLVIZSGÁLVA ÜBERPRÜFT BUDAPEST 24	32— 40	k	V.: Többféle méret Cenzorszám (3. sor) vált. 1916 végéig alk.
	c. 3 soros keretes	ÁTVIZSGÁLVA Z. ST. BUDAPEST ZENSURIERT	40 x 18.5	f	V.:— méret — keret (szögletes, lesarkított) 1917 elejétől alk.
	d. kör	K. u. K. Militärzensur-Kommission Budapest	?	i	
E) **Egyéb**					
Névtelen	2 soros keretes	ZENSURIERT K. u. K. Mil. Briefzensur	53 x 22	k	Erdélyben használták
Feldkirch	a. 3 soros keretes	Zensuriert K. u. K. Zensurstelle 04 FELDKIRCH	40—5 x 17—30	v	V.: Többféle méretek Cenzorszám (2. sor) vált. Magyar—svájci viszonylatban használták
	b. kör (kétkörös)	K. u. K. ZENSURSTELLE in FELDKIRCH középen: kettős címer	35	v	Külső kör dupla, belső egyszeres; Magyar—svájci viszonylatban használták

II. TÁBLÁZAT

Magyarországi kisegítő, ill. helyi katonai polgári postai cenzúrahelyek az I. vh.-ban

Beregszász (katonai parancsnokság)
Déva (rendőrség)
Diósgyőr (katonai parancsnokság)
Gyula (rendőrség)
Kevevára (katonai parancsnokság)
Kolozsvár (katonai parancsnokság)
Komárom (katonai várparancsnokság)
Óradna (katonai parancsnokság)
Örkény (katonai parancsnokság)
Raca (H) (?)
Sajkásszentiván (katonai parancsnokság)
Szolyva (katonai parancsnokság)
Trencsén (rendőrség)
Ugocsa (katonai parancsnokság)

Jelmagyarázat: (H) = horvát-szlavón.
(?) = csak olyan adat van, hogy „helyi szervek" cenzúráztak.

A második világháború tábori postautalványai

HRABÁL LÁSZLÓ

A második világháború magyar tábori postája kétségtelenül sok érdekességet mutat, és ezt ma, több mint 40 év távlatából is egyre inkább mondhatjuk. Néhányat ezen érdekességek közül a PHILATELICA 81/2 13—23., 83/1 39—40., 84/1 32—38. és 84/2 16. és 38. oldalain már láthattunk. Véleményem szerint valamennyi közül a legérdekesebb a frontról a hátországba feladásra kerülő, legfeljebb 1200 pengőnek a kísérő okmánya, a tábori postautalvány. Ez a díjjegyes nyomtatvány a közönséges postautalványtól való megkülönböztetés végett vízjeles, halványszürke papíron készült, benyomott bélyegének képe azonos a korabeli postautalványéval, azaz a Koronát ábrázolja SACRA CORONA körfelirattal, de értéke nem 2, hanem csak 1 fillér. Mérete és általános elrendezése az akkoriban használatos közönséges postautalványnak felel meg.

A szakirodalomban megjelent kevés adat, valamint saját gyűjteményem alapján az alábbi kiadásokat ismerjük:

a) *1939. évi kiadás.* Erről tudósít a Filatéliai Szemle 1979. februári számának 19. oldalán ábrával együtt megjelent cikk és dr. Simády Béla katalógusa kilencedik fejezetének 69-es szám alatt regisztrált, az előzőben említettel azonos képpel ismertetett PÉNZÜGYI ÉRTÉKCIKK-e.

b) *1940. évi kiadás.* A gyűjteményemben megtalálható példány minden szempontból azonos az 1939. évivel, de nyomdai szignója „M. kir. állami nyomda. Budapest, 1940.". Ezt a kiadást mutatja az *1. ábra.*

E kiadás a Magyar Bélyegek Monográfiája IV. kötetének 659—660. oldalán ábra nélkül már említésre került, sejtetve, hogy más kiadás is létezhet belőle.

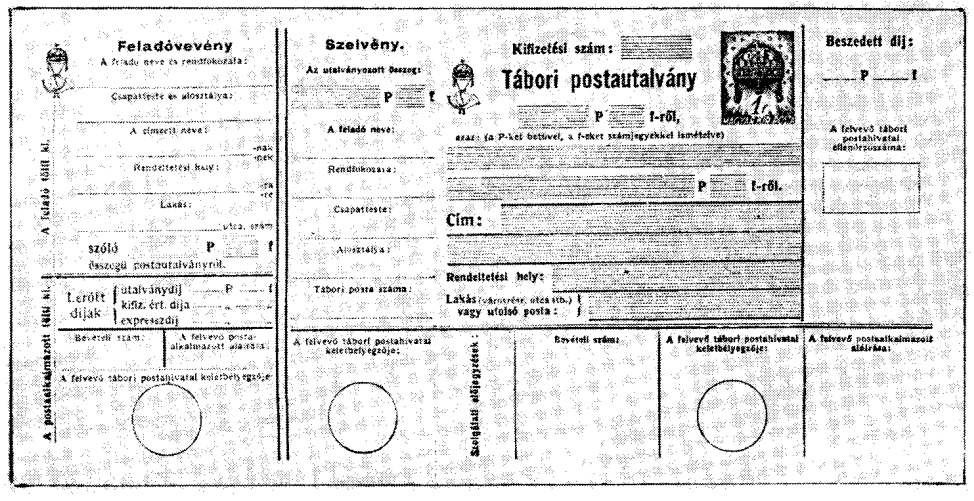
c) *1942. évi kiadás.* Ez a kiadás az 1939. és 1940. évitől jól megkülönböztethető, ugyanis a feladónak csak a neve, rendfokozata és tábori postaszáma részére van rovat, a korábbi kiadásokon szereplő csapatteste és alosztálya rovat azonban már nem található rajta. Ismert, hogy az 1941-es év során megtiltották az alakulattal összefüggő adatok feltüntetését a tábori postai nyomtatványokon (így a tábori postai levelezőlapon is). E kiadás nyomdai szignója „M. kir. állami nyomda. Budapest, 1942", ezt mutatja a *2. ábra.*

d) *1944. évi kiadás.* E kiadásból csak a Forint bevezetése után, 1946-ban és 1947-ben felhasznált példányok „Szelvény" része van gyűjteményemben.

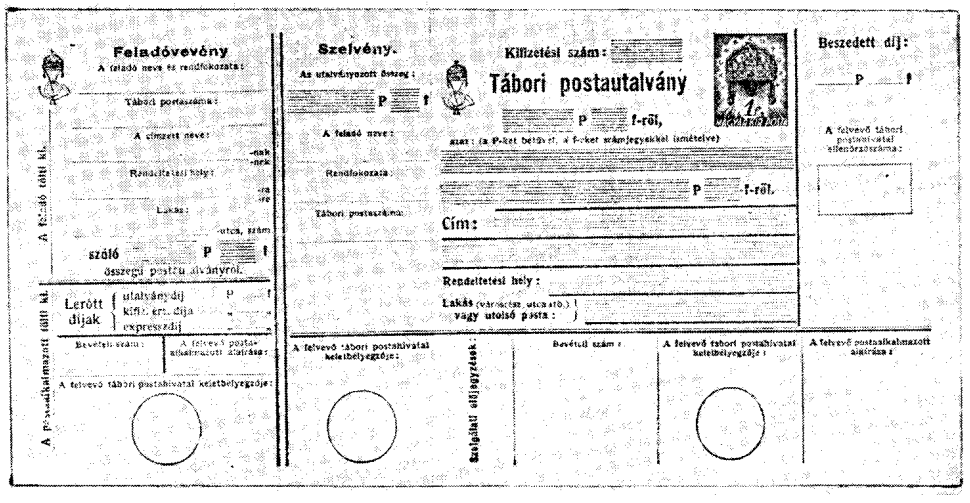
Ezt a kiadást a többitől az különbözteti meg, hogy a kitöltendő részek vastagon bekeretezettek. Ez a vas-

tag keret a közönséges, polgári célra használatos rózsaszín pénzes utalványoknál 1944-ben került bevezetésre, így feltehetően a tábori postautalványoknál is.

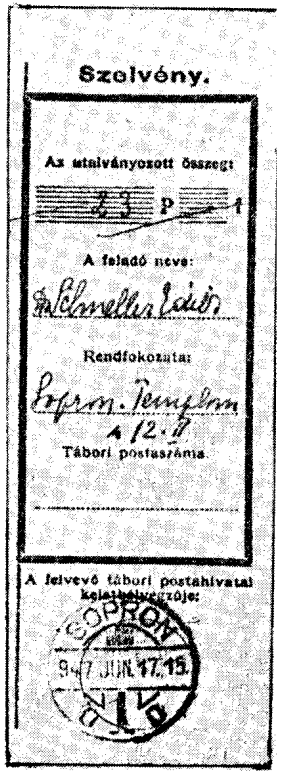
A nyomdai szignó ugyanis nem ezen a részen foglal helyet. Az említett szelvényrész egy 1947. júniusában lebélyegzett példányát mutatja a *3. ábra.*

1. ábra. Az 1940. évi kiadás

2. ábra. Az 1942. évi kiadás

3. ábra. Az 1944. évi kiadás 1947-ben polgári célra felhasznált példányának „Szelvény" része.

Helyi bélyegkiadás Besztercén 1944—1945-ben

BALZSAY ÁGOSTON

Észak-Erdélyben, Beszterce-Naszód vármegye székhelyén a második világháború befejező szakaszában a bélyeghiány pótlására és a postai szolgáltatás megindítása céljából önálló helyi bélyegkiadásra került sor.

A témában az elmúlt négy évtized alatt megjelent hazai és külföldi szakirodalomban publikált megállapítások legtöbbször csak adatszerűek, sok esetben hiányosak, s néha egymásnak ellentmondóak. A filatéliai kutatás jelenlegi szakaszában már megközelítően teljesnek mondható, részletes adatokkal rendelkezünk.

Történelmi előzmények

Az 1940-es második bécsi döntéssel Magyarországhoz visszacsatolt erdélyi területeket az 1944. VIII. 23-i román antifasiszta fegyveres felkelés után a szövetséges hatalmakkal kötött fegyverszüneti egyezmény visszaadta Romániának. Ezt a döntést megerősítette az 1945. I. 20-án Magyarországgal is megkötött fegyverszüneti egyezmény.

A felszabadító harcokban — Erdély felszabadításában is — a szovjet csapatok oldalán a román fegyveres erők is részt vettek. A tényleges hatalmat a felszabadított területen a Szövetséges Ellenőrző Bizottság, de gyakorlatilag a szovjet csapatok gyakorolták. A román polgári közigazgatás 1945. III. 9—IV. 9. között kezdte meg működését.

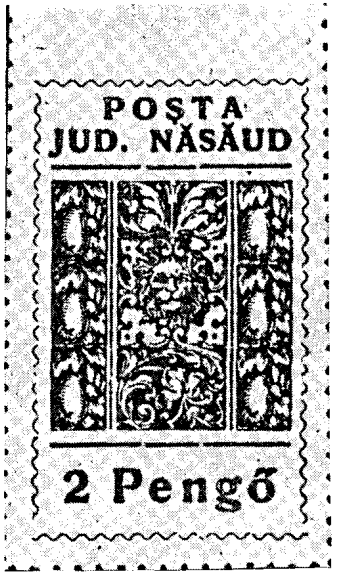
A hadműveletek során a szovjet és román alakulatok Beszterce-Naszód vármegye területére már 1944. október 12-én bevonultak. Ezt követően a román közigazgatás szervei is megjelentek, de a Szövetséges Ellenőrző Bizottság a régi igazgatási szerveket tartotta meg és a románoknak a hatalmat csak 1945. IV. 9-én adta át. A felszabadítás és a tényleges román hatalom átvételének intervallumában került sor Besztercén Naszód vármegye bélyegének kiadására.

A bélyegkiadás története

Az átmeneti időszakban Beszterce-Naszód vármegye élére dr. S. I. Pop személyében új főispán került, aki az 1947-ben megjelent helytörténeti kiadványában visszaemlékezik a posta korabeli működésére is.

Egyéb információk szerint Kolozsvárott a főispánok már 1944. novemberében megbeszélést tartottak, amelyen felvetődött a postabélyegek hiánya is.

Olyan javaslat hangzott el, hogy azokban a megyékben, ahol nem rendelkeznek megfelelő mennyi-

1. ábra. A bélyegkép

2. ábra. A teljes kisív képe

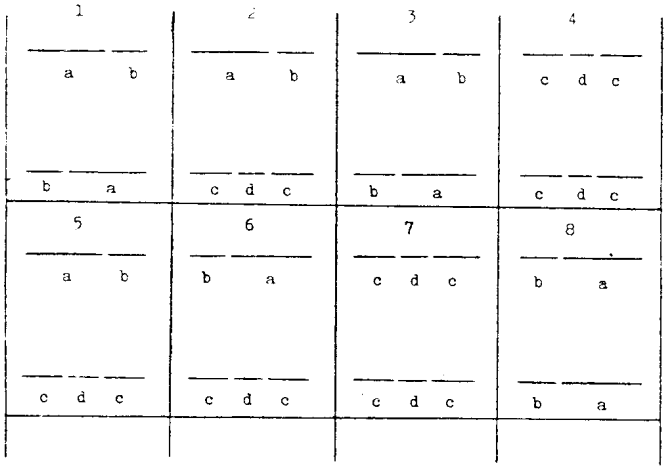
ségű visszamaradt magyar bélyeggel, készítsenek szükségkiadást. Besztercéről a kiürítéskor az alapbélyegeket elszállították, ezért felülnyomásra — a bélyeghiány legegyszerűbb pótlására — nem kerülhetett sor. Ezért itt új bélyeg tervezésére és munkaigényes előállítására kényszerültek. A besztercei főispán saját hatáskörében intézkedett és ezzel kezdeményezője lett a „naszódi" helyi bélyeg megjelentetésének.

A bélyegkép kialakítása során felmerült egy igényesebb, 6 értékből álló sorozat elkészítésének gondolata, de ennek tervét már 1944. december elején, szakember hiányában elvetették.

Megoldásként mutatkozott a helybeli magánnyomdában található, valamikor az újságok, kiadványok, hirdetmények és nyomtatványok díszítéséhez használt klisék alkalmazása. Ilyenből készítettek nyomdász rutinmunkával egy nyomóformát. Erről próbanyomat készült, amit idő és egyéb klisék hiányában elfogadhatónak talált dr. S. I. Pop főispán, Zaharic Ioan postai alkalmazott (bélyeggyűjtő), Scridon Emil, a nyomda akkori tulajdonosa és Hajek Sándor szedő nyomdász.

A bélyegkép egy önálló rajzolatú, 27×42 mm-es álló téglalap alakú, stilizált díszítőelemekből — gyümölcsök, falevelek és középen egy oroszlánfej — álló illusztráció, melyet négy oldalán hullámos vonal határol. Az oroszlánfejtől jobbra és balra 1—1 függőleges választóvonal látható. A bélyegkép felett két sorban „POSTA / JUD. NASAUD" román nyelvű felirat (magyar jelentése Posta / Naszód-megye). Ez a felirat egyben a kiadás „helyi" jellegét is meghatározza. A bélyegkép felett és alatt egy-egy kb. 19,5—20 mm-es vízszintes vonal van, mely egyik végén sem érintkezik a hullámos keretvonallal. Alul „2 Pengő" értékszám, az akkor még ott is forgalomban volt magyar pénznem megjelölésével *(1. ábra)*.

A bélyeg 0,09 mm vastag, citromsárga árnyalatú, vízjel nélküli, enyvezetlen, famentes, finom szálú, vászonutánzatú, bordázott levélpapíron készült. A nyo-

3. ábra. A bélyegképet közrefogó vízszintes vonalak ívhelyek szerinti eltérései. A számozás az ívhelyet jelzi. Az egyes vonaldarabok hossza: a = 13,5 mm, b = 6,0 mm, c = 7,5 mm, d = 4,5 mm.

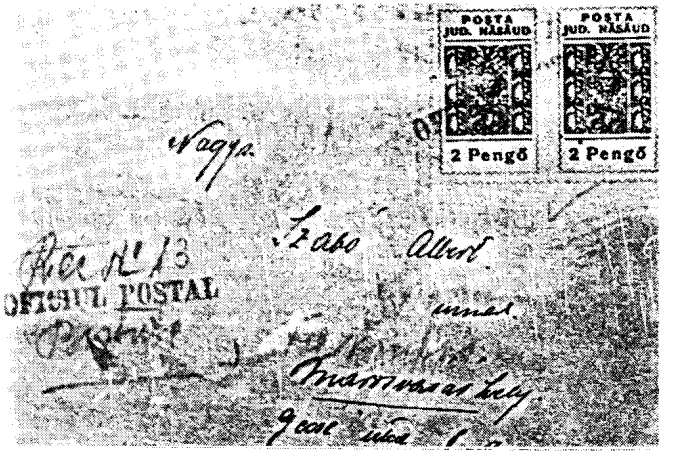
4. ábra. Az 1. ívhely jellemzői

5. ábra. A 2—8 ívhelyek jellemzői

máshoz szükséges papírt csak úgy tudták biztosítani, hogy — anyagi fedezet hiányában — a helybeli Zikeli Ernő papírkereskedő raktárából hivatalosan igénybevették a célnak minőségileg megfelelő anyagmennyiséget.

A bélyegeket a helybeli Scridon Emil nyomdájában, fekete színben nyomták, lábhajtású, amerikai gyártmányú tégelysajtóval, szedésről, egy menetben, magas nyomással, 146×100 mm-es kisívekben. Eredetileg 10 db bélyeget terveztek egy kisívre. A papírt ennek a

6. ábra. Ajánlott levél 4 P bérmentesítéssel

7. ábra. Nagyszebenbe küldött levél

méretnek megfelelően előre levágták. A nyomóforma készítésekor kiderült, hogy nincs elegendő ólomelem. Ezért egy teljes kisív csak 8 db (4×2) azonos, egy-

címletű bélyeget és jobb oldalon két üres mezőt tartalmaz *(2. ábra)*.

A bélyegek fogazata 11 1/2-es vonalfogazás, melyet általában a nyomdákban használt kézi fogazógéppel végeztek el. Az első sor bélyeg felső oldala fogazatlan, míg az alsó sor bélyegei minden oldalon fogazottak. A példányszám pontos meghatározására hivatalos adatok nem állnak rendelkezésünkre, de 1947-ben dr. Pop könyvében elsőként rögzítette — minden információt megelőzve —, hogy 10 200 db bélyeg, azaz 1275 kisív készült.

A később — 1948-ban — megjelent (F. Konrád) katalógus 8200 bélyegről, illetve 1025 kisívről írt. Egyes gyűjtők úgy tudják, hogy 9600 bélyeg, ill. 1200 kisív készült.

Összehasonlítva a példányszámokról közölt eltérő számadatokat, a valóságot a helytörténeti könyv adatai támasztják alá leginkább, mivel a kiadás helyéről való, a legkorábbi tájékoztatás, továbbá eredeti forrásból származik.

Ismertetőjelek

A bélyegek ívhelyek szerint elkülöníthetők, mivel rajzolatuk részleteiben különböznek egymástól. A nyomdai anyag kisebb hibáiból adódóan és a szedés során ívhelyismertető jelek keletkeztek.

A bélyegképnél már említett vízszintes vonalak mind a 8 bélyegen — szabad szemmel is jól látható — különböző méretű vonaldarabkákból állnak, illeszkedéseiknél kb. 0,1—0,2 mm-es hézagokkal. A valamennyi valódi bélyegen megtalálható vízszintes vonalak azonosításával és a fogazatlan, valamint a fogazott oldalak figyelembevételével az egyes bélyegekből teljes eredeti ív, vagy ívrészlet rekonstruálható.

A *3. ábrán* sematikus ábrázolásban áttekinthető az eredeti kisíven a bélyegkép fölött és alatt elhelyezkedő valamennyi vízszintes vonal összeállítása és az egyes darabok mérete, ami az ívhelyekre jellemző:

Az 1. ívhelyre való azonosítást megkönnyíti az is, hogy a „POSTA" szó „P" betűjének a szárát egy elképzelt függőleges egyenessel meghosszabbítva, az az alatta második sorban levő „JUD" felirat „D" betűjének szárával egy vonalba esik. Ugyancsak az első ívhelyre jellemző, hogy a „POSTA" szöveg „S" betűjének cedilléje a „NASAUD" felirat „N" betűje második függőleges szárának közepére mutat *(4. ábra)*.

A 2—8. ívhelyeken a „P" betű függőleges szára a „JUD" szöveg „D" betűjének közepére mutat, tehát az első ívhely jellemzői kb. 0,5 mm-rel valamennyi kisíven jobbra tolódtak (5. ábra). Az ívek egy részénél előfordul, hogy a 7. és 8. ívhelyen a „Pengő" szó „n" betűjében egy pont látható. Ilyen fekete pont található még a 4. ívhelyen, a „NASAUD" felirat „U" betűje alatt is. Ezek nem törvényszerűen ismétlődő jellemzők. Keletkezésük a nyomás közben előforduló szennyeződéssel magyarázható.

Bérmentesítés

Küldemények díja 20 g-ig 2 P (60 lei) volt. Minden további 20 g vagy töredéksúly díja további 2 P (60 lei). Ajánlott levelekre az alapdíjon túl 2 P kellett *(6—7. ábra)*.

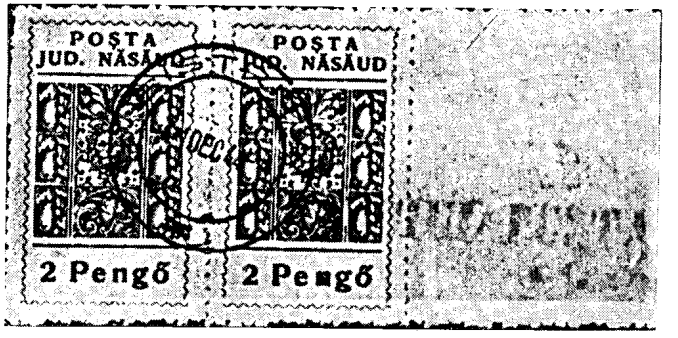
Bélyegzők

A naszódi bélyegek érvénytelenítésére „OFICIUL POSTAL" (Postahivatal) nagy betűs, gumi vonalbélyegző szolgált, lila színű lenyomattal. Ilyen bélyegzést ajánlott leveleken, a ragjegyek helyett is alkalmaztak. A bélyegzőlenyomat fölé „Rec. No...", alá „Bistrica" szöveget jegyeztek, kézírással. A felragasztott 2×2 pengős bélyegeket is a gumibélyegzővel kezelték *(6. ábra)*.

A bemutatott levélen nincs cenzúra- és érkezési bé-

8. ábra.

9. ábra.

lyegzőlenyomat. Ennek különösebb jelentőséget nem tulajdonítunk, mivel az érkezési bélyegzők hiánya önmagában nem bizonyíték a küldemény valódiságával szemben. Ebben az időszakban szinte általános volt, hogy mellőzték ezt az egyébként hivatalos kezelési módot. Egy másik levélen, mely Besztercéről indítva, Sibiu I.-re (Nagyszeben) érkezett, szintén nincs cenzúra- és érkezési bélyegzés. A címzett Purece Eremia postahivatal-vezető (vagy helyettes), aki közvetlenül kézhez kaphatta a minden egyéb kezelés nélküli levelet *(7. ábra)*. Nem zárható ki azonban az, hogy a bélyegzések később kerültek a küldeményre, filatéliai céllal.

A *8. ábrán* bemutatunk egy kisív 3. ívhelyére azonosított — használt — bélyeget, amin román „Bistrica/31 DEC 44" feliratú, fekete színű, acél hk-bélyegző lenyomata látható.

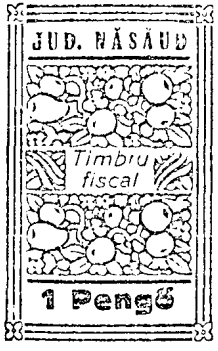
A *9. ábrán* a kisív 7. és 8. ívhelyére + üres mezőre azonosított összefüggésen, a 7. ívhelyen a „Bistrica/31 DEC 44" bélyegzést a 8. és az üres mezőn pedig „OFICIUL POSTAL" gumi vonalbélyegző-lenyomatot mutatunk be. Feltehetően szívességi bélyegzés, de a lenyomatok két különböző bélyegző használatára utalnak és összehasonlító támpéldánynak tekinthetők.

Forgalmi idő

Beszterce-Naszód vármegye főispáni hivatala 471/1944/dec. 26. szám alatt adta ki a „16. sz. Rendelet"-et. Ez falragaszokon jelent meg, de dobolás útján is közhírré tették, hogy 1945. január 1-én Besztercén és Naszódon új postahivatal létesül, vidéken pedig a jegyzőségek fogják ellátni a postaszolgáltatást. Bélyegellátmányt először Beszterce, Naszód, Borgóprund és Óradna postahivatalai kaptak.

A korabeli katalógusok különböző dátumokat jelölnek meg a kiadás forgalombahozatalának időpontjaként. A Zumstein-katalógus 1947-től napjainkig az 1944. évet, az egyéb katalógusok pedig 1945. február hónapját közlik. A különböző keletbélyegzések alapján elképzelhető, hogy a Naszód-posta bélyegei már a 16. sz. rendelet érvénybe lépése előtt forgalomba kerültek. Dr. Pop adatai szerint a bélyegeket a levelezés bérmentesítésére hivatalosan 1945. január 1-től használták.

A felhasználás utolsó napjának időpontjára nincs adatunk, így a „kifogytukig voltak érvényesen forgalomban" meghatározást fogadjuk el.

10. ábra. Helyi kiadású okmánybélyeg

Hamisítványok ismertek és rendszerint teljes kisívekben bukkannak elő, mivel a hamisítók figyelmét nem kerülte el, hogy egész ívek csak igen kis példányszámban maradtak meg. A hamis bélyegek könnyen felismerhetők, mivel egyrészt nem szedésről, másrészt nem citromsárga árnyalatú és megfelelő minőségű papírra készítették azokat. A hamis bélyegképek rendszerint mattfekete színűek és rajtuk a fogazatot utánzó hullámos vonal szakadozott. Az ívhelyre azonosítással (*3. ábra* alapján) és az egyéb jellemzők figyelembevételével az egyes példányok valódisága egyénileg is ellenőrizhető.

A kiadás értékelése és minősítése folytán egyes gyűjtők tudni vélik, hogy a forgalomba nem került készlet kb. 70%-a a besztercei postáról 1945. április 9. és május 10. között visszaszámlálásra került. A maradványkészletet a bukaresti postán árusították. Az ott el nem adott ismeretlen példányszámot megsemmisítették, ezért a teljes kisívek igen ritkák!

Az eredeti futott levelek és használt bélyegek — értékelhető bélyegzéssel — bizonyítják azt a tényt, hogy valóban volt postaforgalom a megyében. Ezt konkretizálja helytörténeti kiadványában dr. Pop, amikor arról ír, hogy hetenként háromszor postajáratot indítottak Kolozsvárra. A megye területén levő postahivatalok elfogadták a leveleket továbbításra — ajánlottan is —, és a távíró szolgáltatás is működött. A Naszód-megye bélyegeivel bérmentesített levelek eljutottak Romániába és feltehetően Magyarországra is (ez utóbbi még nem bizonyított).

A futott és használt anyag vizsgálatából, valamint a helytörténeti megállapításokból azt a következtetést vonjuk le, hogy a „naszódi" helyi kiadás főleg postai szolgáltatásra és nem filatéliai célra készült.

Meg kell azonban említenünk, hogy a posta abban az időben pénzszűkében volt. A postai alkalmazottak fizetéséből levontak 16 pengőt, ennek ellenében kaptak egy kisívet. Ez a bélyegek kettős felhasználására utal: a levelek bérmentesítésére és a postai bevétel növelésére. Elképzelhető, hogy valaki a fizetésként kapott kisívre — esetleg visszaállított keltezéssel — szívességi bélyegzést alkalmazott és a bélyegek így kerültek gyűjtői forgalomba.

A postabélyegekkel egyidőben 5 értékből álló okmánybélyeg-sorozatot is készítettek (1, 2, 3, 6 és 20 pengő névértékben) *(10. ábra).* Ezek a bélyegek az adóbefizetés célját szolgálták. Az okmánybélyegek sokban hasonlítottak a postabélyegekhez, ezért összetéveszthetők voltak. Emiatt vagy talán tájékozatlanság következtében — egyes gyűjtők szerint — bérmentesítésre is használták. Ilyen kuriózum előfordulása még várat magára. A megye területéről egyelőre csak Besztercén feladott és naszódi bélyegekkel bérmentesített levelek kerültek elő.

UTÓSZÓ

A rövid időtartamot megért kiadás nemcsak postatörténeti érdekessége miatt figyelemre méltó, de rávilágít eddig ismeretlen tényekre is. Feltehetően a történelmi idők tárgyi tanúi — eredeti futott levelek — szórványokban még egyes gyűjteményekben fellelhetők. A téma teljességének érdekében nagy segítséget nyújthatnának azok a gyűjtők és kutatók, akik tárgyilagos észrevételeikkel esetleg kiegészítenék, vagy helyesbítenék, illetve anya-

gukkal alátámasztanák ezt a tanulmányt, mivel a naszódi helyi kiadású bélyegek filatéliai kutatásának még korántsem értünk a végére.

Hálásan köszönöm mindazoknak, akik kutatásaim során tájékoztatásaikkal és az illusztrációk egy részének átengedésével hozzásegítettek az anyag feltárásához.

IRODALOM:

1. Magyarország Történeti Kronológiája. III. 1848—1944. Akadémiai Kiadó, Budapest 1983. 995. és 997. o.
2. Dr. Ştefan I. Pop — „O pagina de istorie — Viata judeţului Năsăud dela 13 octombrie 1944 la 13 martie 1945" Bistriţa, 1947.
3. ROMÂNIA Catalog Filatelic. Oradea. 1946. 42. o.
   i. m. 1948. 72. o.
4. Catalogul Marcilor Postale Romanesti. Bukarest 1974. 504. o.
5. Zumstein Európa Katalog, Bern, 1947. 30. Aufl. 648. o.
6. Filatéliai Szemle, Budapest, több évfolyama.
7. Peter Néma, Lokalausgaben Nord-Siebenbürgen, 1944/45. Deutsche Zeitung für Briefmarkenkunde. NSZK No. 26. 1983. 4646.
8. Karl Kolb: Ausgaben 1944/45 der lokalen Behörden in Transsyilvanien.
   Schweizer Briefmarken-Zeitung, Bern, No. 11. 1946. 371. o.
9. Dr. Şapira, M.: EMISIUNEA LOCALĂ „POŞTA JUD. NĂSĂUD"
   Filatelia (Bucureşti), 1985/2 (8—9)

KLASSZIKUS
ÉS MODERN
BÉLYEGGYŰJTEMÉNYEKET,
RÉGI LEVELEKET, JOBB DARABOKAT

állandóan vásárolok

SZEKERES BENEDEK JÓZSEF
bélyegszaküzlet

1137 BUDAPEST XIII., Katona József u. 2/e.
Telefon: 129-350

A zilahi kisegítő bélyegek példányszámának számítógépes meghatározása

NÉMA PÉTER (SVÁJC)

New York, Nassau Street, a „bélyegutca". Gazdag vásár reményében nyitok be az egyik legnagyobb üzletbe. A cég hirdetései révén jól ismert Európa-szerte; hatalmas raktárkészletében biztosan akad számomra is valami, gondolom magamban.

Udvarias fogadtatás: székkel kínál, gyűjtési területem felől érdeklődik az íróasztal másik oldalán ülő, láthatóan rutinos eladó. „Zumstein, vagy Michel szerint gyűjt?" teríti készségesen tekintetét a mellette levő, katalógusokkal teli polcokra. Persze, azonnal észrevette, hogy nem amerikaival akadt dolga.

Minden angol nyelvtudásomat összeszedve próbálom átfogalmazni mondanivalómat, mert amit keresek, az többnyire csak az ismeretlenebb katalógusokban szerepel, ha egyáltalán eljutott már a rendszerezésig. Elmondom neki, hogy a berakókönyvek utolsó oldalain szeretnék tallózni, mert oda szokták dugni a kereskedők a filatélia hamupipőkéit, a helyi bélyegkibocsátásokat, a félhivatalos csinálmányokat, meg mindazt, amiről nem tudják, hogy hová is tartozik tulajdonképpen. „Sorry", mosolyog állhatatosan tovább az alkalmazott, de már a főnök viszi tovább a szót. „Számítógépekkel dolgozunk, uram", mondja. „Nem baj, ha nincs amerikai katalógusa; gondoltunk erre is, és fordító programokat szereztünk be az ismertebb külföldi fajtákhoz", mutatja a kazettákkal teli FOREIGN feliratú fiókot, ahol eddig azt hittem, hogy bélyegeket tart. „Számítógépünk majdnem minden számmal megbirkózik, még a japán és kínai kuncsaftra is gondoltunk, de ha nincsenek feldolgozható adatai, akkor nem tudunk üzletet kötni Önnel", zongorázott most már kissé türelmetlenül az íróasztalán álló képernyős terminál billentyűzetén. De azért még egyszer udvariasra fordítva a szót elmondta, hogy készleteiket kis zacskókba csomagolva raktározzák, a zacskók nagysága szerint rendszerezve, és nem országonként, a megszokott időrendben. Hasonlóképpen járták el levélanyaguk feldolgozásánál; a hagyományos böngészés ezért náluk már technikailag is kivihetetlen. Ennek fejében viszont raktárteret nyertek, szakképzetlen munkaerőt tudnak alkalmazni, és ha egy-egy bélyegsor kifogyóban van, a számítógép automatikusan utánarendeli valamelyik nagykereskedőnél, természetesen szem előtt tartva a jutányosabb ajánlatokat.

Kiábrándulva hagytam el a boltot. Elviselhetetlennek találtam, hogy a számítógép a maga módjára próbálja átformálni szenvedélyemet, adatokat követelve ott, ahol én inkább tetszésem szerint szeretnék válogatni. Még aznap megtaláltam a new york-i bol-

FELÜLNYOMÁS → / ALAPBÉLYEG ↓	1P Posta Sălajului	2P Posta Sălajului	3P Posta Sălajului	5P Posta Sălajului	Példányszám összesen
Hadvezérek 1f	1 1383	9 1383	26	37	2766
· 2f		10 200			200
· 3f		11 200			200
· 4f	2 3334	12	27	38 3334	6668
· 5f		13 467	28	39	467
· 6f		14 298			298
· 8f	3	15 468	29	40	468
· 10f	4	16 1459	30	41	1459
· 12f	5 165	17		42	165
· 18f	6	18 1839	31	43	1839
· 20f	7	19 208	32	44	208
· 30f		20			
Szt. Margit 30f	8	21	33	45	
Hadvezérek 50f		22 250	34	46	250
· 80f		23 } 558	35	47	558
Negyvesszonyok 80f		24 }			
Hadvezérek 1P		25 712	36 712	48	1424
Kormányzó 2P				49 345	345
Barnaportó X. Vj. 2f			50 ?	59	?
· 4f			51 240	60	240
· 6f			52 160		160
· 8f			53 470	61 470	940
· 10f			54 593	62 593	1186
· 18f			55	63	
· 20f			56 250	64	250
· 30f			57	65	
· 36f			58	66 44	44
Példányszám összesen az 1945-ös összeállítás szerint	4882	8042	min. 2425	4786	min. 20135
Példányszám összesen Konrád szerint	4400	10000	2103	945	17448

1. ábra. A Zumstein-katalógus számozásának sorrendjében felsorolt zilahi kisegítő bélyegek példányszáma a bukaresti Filatelia 1945-ös összeállítása szerint, egybevetve az 1947-es Konrád-katalógusban közölt adatokkal.

FELÜLNYOMÁS → / ALAPBÉLYEG ↓	1P Posta Sălajului	2P Posta Sălajului	3P Posta Sălajului	5P Posta Sălajului	Példányszám összesen
Hadvezérek 1f	1 ?	9 ?		37 ?	1383
· 2f		10 200			200
· 3f		11 200			200
· 4f	2 ?		27 ?	38 ?	3334
· 5f		13 ?		39 ?	467
· 6f		14 298			298
· 8f		15 ?		40 ?	468
· 10f		16 ?		41 ?	1459
· 12f	5 ?	17 ?		42 ?	165
· 18f		18 ?		43 ?	1839
· 20f		19 ?		44 ?	208
· 30f		20 } ?			} ?
Szt. Margit 30f		21 }		45 ?	
Hadvezérek 50f		22 ?		46 ?	250
· 80f		23 } ?		47 ?	} 558
Negyvesszonyok 80f		24 }			
Hadvezérek 1P		25 ?	36 ?	48 ?	712
Kormányzó 2P				49 345	345
Barnaportó X. Vj. 2f			50 ?	59 ?	?
· 4f			51 ?	60 ?	240
· 6f			52 160		160
· 8f			53 ?	61 ?	470
· 10f			54 ?	62 ?	593
· 20f			56 ?	64 ?	250
· 30f				65 ?	?
· 36f				66 44	44
Összesen Példányszám összesen Konrád szerint	4400	10000	2103	945	min.13643 17448
Különbség					max. 3805

2. ábra. A zilahi kisegítő bélyegek valódi felülnyomattal ismert értékeinek alapbélyegek és címletek szerint összesített példányszáma.

hapiacot és a továbbiakban feléje sem néztem a Nassau Streetnek.

Már-már elfelejtettem az amerikai találkozást a filatélia számítógépesítésével, amikor az ismert nyugatnémet katalógus havi pótlásait közlő Michel-Rundschauban árjegyzéket és hiánylistát helyettesítő katalógusdiszketták ajánlatára bukkantam. A hirdetés szerint a Commodore 64 típusú számítógépre, ill. annak 1541 típusú diszkettás egységére telepített programdiszketta lehetővé teszi a bélyeggyűjtemények Michel-katalógus szerinti karbantartását és hiány-, ill. állománykészlet-listákat állít össze azokról, az 1526 típusszámú sornyomtató segítségével. A százhatvan nyugatnémet márkába kerülő programdiszketta egy-

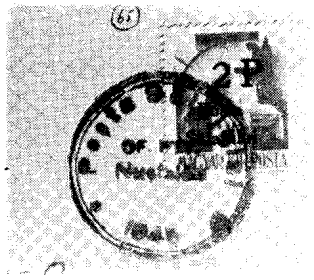
magában persze nem képes erre, ehhez a német bélyegek komplett gyűjtőinek még öt adattároló diszkettát kell megvásárolniuk egyenként harmincnyolc márkáért, és úgynevezett joker-diszkettákat is árulnak azoknak, akik más országokat gyűjtenek. Ez itt a vég — gondoltam magamban — és lelki szemeim előtt felelevenedett a New York-i bélyegüzlet, ahová az informatika fejlődésének megfelelően a kellő diszketták nélkül jelentkező vevőket hovatovább már be sem engednék.

A számítógépekkel 1985-ben békültem ki, miután vállalatunknál leomlottak a hagyományos adatfeldolgozás utolsó védőbástyái. Tanfolyamokon ismerkedtünk meg a számítógépekkel, a képernyő minden valamirevaló munkahely elengedhetetlen tartozékává vált, és a gépíró-kisasszonyok diszketták nélkül talán már nem is tudnának folyamatosan dolgozni. Napi postámmal egyre több, elektronikus kijelzésű írógéppel, vagy házi computer sornyomtatójával írt levelet kapok, betűhibák és betoldások nélkül, olyan tökéletes külalakkal, hogy az akármely nyomdának becsületére válna. Filatelista munkámat is erősen áthatja az informatika; komoly segítséget jelent pl. számomra a berni posta-vezérigazgatóság könyvtárának modern, számítógépes adattárolási és adatfeldolgozási rendszere. Már azon kezdtem gondolkodni, hogy saját kartotékjaim vezetésére veszek egy házi computert, de aztán mégis egy igényesebb filatéliai feladat megoldásához fogtam hozzá, felhasználva ehhez egy vállalati személyi számítógép munkaidő utáni szabad kapacitását. Erről szeretnék most röviden beszámolni.

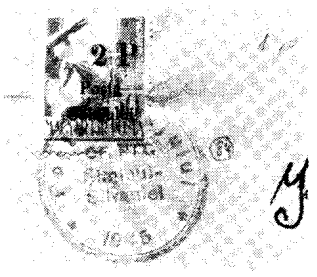
A zilahi kisegítő bélyegek példányszámának kérdése a magyar és román filatélia máig is megoldatlan problémái közé tartozik. Mint a Philatelica 1984/2 számában megírtam, ehhez a kibocsátáshoz nem kapcsolódik dokumentum jellegű, eredeti jegyzőkönyv, és az ezt pótolni hivatott korabeli adatok is eléggé megbízhatatlannak bizonyultak. A bukaresti Filatelia című folyóirat 1945. június 15-i számában megjelent anonim-összeállítás sem tartozik a kritika nélkül elfogadhatók közé. Példányszámadatai 26 Zilahon kibocsátott értékre vonatkoznak, de ezenkívül beszámolnak még ismeretlen mennyiségű kétfilléres magyar portóbélyeg 3 pengősre történt felülnyomásáról is.

Az 1945-ös összeállítás példányszámadatainak *1. ábra* szerinti összeadása 20 135 zilahi bélyeget eredményez, szemben Konrád 1947-es katalógusával, ahol 17 448 felülnyomtatott példányról van szó. Ezenfelül hiányzik az összeállításból egy sor általánosan ismert, gyakran előforduló érték, köztük a 2P/30f-es Hadvezérek, ill. Szt. Margit. A szándékosan választott táblázatos forma szemléletesen rávilágít az anonim-összeállítók azon *alapvető tévedésére,* hogy a posta által begyűjtött magyar bélyegekre érvényes, feltehetőleg eredeti forrásból származó számadatokat az előforduló darabok hiányos felsorolásával kombinálva az egyes felülnyomott értékekre vonatkoztatták. A táblázat vízszintes soraiban *ismétlődő azonos mennyiségadatok* ilyen formában tévesen tükrözik a példányszámokat, mivel valójában az illető alapbélyeg felülnyomtatott *összmennyiségét* képviselik. Így pl. a különböző névértékűre felülnyomott egyfilléres magyar alapbélyegek számának *összege* kell hogy 1383 legyen, és ez a mennyiség osztandó el az ismert 1P/1f-es, 2P/1f-es és 5P/1f-es értékek között.

A 2. ábrán kijavítottam a kortársak tévedését, és hogy egy lépéssel közelebb kerüljek a példányszámok problémájának megoldásához, ezenfelül töröltem mindazokat a Zumstein-katalógusokat, amelyek valódi példányokban ez ideig nem ismeretesek. A végeredmény meglepően jól egyezik az irodalmi adatokkal; a Konrád-féle összesített példányszám és a 2. táblázatból számított összeg különbsége (3805 darab) is könnyűszerrel felosztható az 1945-ös összeállítók által kihagyott 30f-es Hadvezérek és Szt. Margit, valamint a 2f-es és 30f-es portóbélyegek között. Nusfalău (Szilágynagyfalu) és Şimluel Silvaniei (Szilágy-

3. ábra. A zilahi kisegítő bélyegek 2 P/30 f-es (Hadvezérek) értéke levélen, Nusfalu (Szilágynagyfalu) bélyegzéssel, Ívhely: 65.

4. ábra. A 2 P/30 f-es (Szent Margit) érték levélen, Simleul Silvaniei (Szilágysomlyó) bélyegzéssel. Ívhely: 84.

somlyó) nagyforgalmú postahivatalainál 1945. márciusában túlnyomóan 2P/30f-es bélyegeket ragasztottak a levelekre *(3. és 4. ábra),* kétségkívül ezek mennyisége teszi ki a szóbanforgó különbség javarészét.

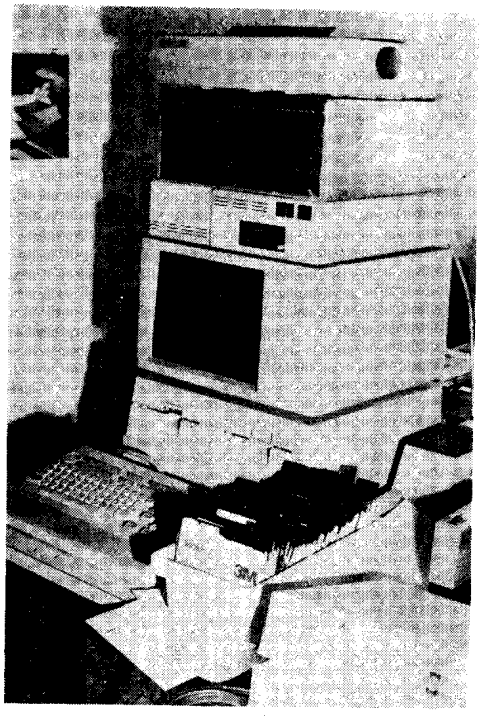
Eltekintve attól a néhány alapbélyegtől, amelyeket csak egyféle felülnyomással láttak el Zilahon (200 példány a 2P/2f-es, 200 példány a 2P/3f-es, 298 példány a 2P/6f-es és 345 példány az 5P/2P-ős forgalmi, valamint 160 példány a 3P/6f-es és 44 példány az 5P/36f-es portóbélyegekből), a 2. táblázat mátrixában mindenütt ismeretlen mennyiségekre utaló kérdőjelekkel találkozunk. Csak a példányszámok összegeit ismerjük vízszintes és függőleges irányban, az egyes alapbélyegekre, ill. címletekre oszlásuk továbbra is kérdéses maradt. Okoskodással ugyan kissé közelebb kerülhetünk a megoldáshoz, de a probléma komplex jellege egy bizonyos határon túl nem engedi továbbjutni a hagyományosan gondolkodót. Azt például aránylag egyszerűen kiszámíthattam, hogy a 2P/18f-es értékből legfeljebb 1838, de legalább 1300 darab került ki a nyomdaprés alól (mivel legalább 1 db 5P/18f-esnek kell lennie, de számuk nem lehet több, mint 945 mínusz 345 mínusz 44 mínusz $17 \times 1 = 539$, és a kétféle címletre összesen 1839 18f-es alapbélyeget nyomtak felül), viszont az egyfilléres bélyegek eloszlását már nehezemre esett volna kikövetkeztetni. Elérkeztem ahhoz a ponthoz, ahol a számítógépet kellett segítségül hívnom.

Az „Operations Research" feladatkörébe tartozó munkát vállalatunk Hewlett-Packard 9836 típusú személyi számítógépe *(5. ábra)* végezte el. Dr. Kurt Rüegg kollégám szabad idejét áldozta a „Basic 2.1" nyelven írt, kb ötszáz soros program összeállítására, amiért itt fejezem ki hálás köszönetemet neki. Az iterációs jellegű program soronként és oszloponként váltakoztatva addig ismételte a betáplált algoritmusokat, amíg az utoljára számított értékek nem mutattak eltérést a megelőző eredményekhez képest. Az egyes iterációs lépések a példányszámok maximális és minimális értékeit határozták meg a *2. ábra* szerint megadott összegek keretei között, egyre inkább közelítve azokat egymáshoz. A program kezdő sorait és számítástechnikai szempontból legérdekesebb részét a *6. ábrán* mutatom be.

A számítógép munkájának eredményét a *7. ábra* szemlélteti, az egyes zilahi kisegítő bélyegek *minimális és maximális példányszámára* vonatkozó *határértékek* formájában. A közölt adatok a felülnyomott mennyiséget képviselik, tehát a később megsemmisített példányok számát is magukba foglalják.

Az egypengősre felülnyomott bélyegek példányszámának számítása szolgáltatta a leggyorsabb határok közé foglalt, legértékesebb eredményeket. Az 1P/4f-es és 1P/1f-es értékek a gyakori zilahi bélyegek közé tartoznak, magas példányszámukat a rendelkezésre álló adatokból $\pm$ 8%, ill. $\pm$ 21% tűrésen belül, meglepően nagy pontossággal sikerült meghatározni. Az 1P/12f-esek az összes egypengős címletek legfeljebb 4%-át teszik ki, tehát viszonylagosan is igen ritkák.

A kétpengős értékek közül a 2P/30f-es Hadvezérek és 2P/30f-es Szt. Margit, valamint a 2P/80f-es Hadve-

5. ábra. HP 9836 típusú személyi számítógép

```
10   !  BRIEFMARKENPROBLEM
20   !  POSTA SALAJOLUT PELDANYSZAMOK
30   !
40   !  (OPERATIONS RESEARCH)
50   !
60   !  85-04-24  V.J?
70   !
80   !  darstellung:
90   !       matrizen : je eine fuer minimum und eine fuer maximum
100  !                  zeilen  <-> nummern
110  !                  spalten <-> buchstaben
120  !                  summen jeweils mit index 0
130  !                  konvention : minimum=0 --> leeres feld
140  !                               minimum=1 und maximum=0 --> maximum noch offen
150  !
160  !
170  OPTION BASE 1
180  COM /Last/ Bmin(0:4,0:23),Bmax(0:4,0:23)
190  COM /Act/ Bmin_act(0:4,0:23),Bmax_act(0:4,0:23)
200  !
210  !                                    initialisierung ...
220  MAT Bmax= (0)
230  MAT Bmin= (1)
240  !
250  Bmin(2,2)=200                  ! KB fuer Felder
260  Bmax(2,2)=200
270  Bmin(2,3)=200
280  Bmax(2,3)=200
290  Bmin(2,5)=57
300  Bmin(2,6)=298
310  Bmax(2,6)=298
320  Bmin(2,12)=3
330  Bmin(2,14)=5
340  Bmin(4,16)=345
350  Bmax(4,16)=345
360  Bmin(3,19)=160
370  Bmax(3,19)=160
380  Bmin(3,20)=35
390  Bmin(3,21)=37
400  Bmin(4,23)=44
410  Bmax(4,23)=44
420  !
430  !                              KB fuer summen
440  DATA 17448              ! gesamtsumme
450  DATA 4488,10000,2103.945    ! spalten-summen
460  DATA 1383,200,200.3334,467.298,468.1459,165.1839,208.8,250.558,712.345,8.250
40,150,470.593,250.44          ! zeilen-summen  maximum
470  DATA 1383,200,200.3334,467.298,468.1459,165.1839,208.1,250.558,712.345,1.250
40,150,470.593,250.44          ! zeilen-summen  minimum
480  RESTORE
490  READ Bmax(0,0)
500  Bmin(0,0)=Bmax(0,0)
510  FOR I=1 TO 4
520    READ Bmax(I,0)
530    Bmin(1,0)=Bmax(I,0)
540  NEXT I
550  FOR J=1 TO 23
560    READ Bmax(0,J)
```

```
1010 !                                    algorithmus ...
1020 !
1030 Iloop=0
1040 LOOP
1050   Iloop=Iloop+1
1060   MAT Bmin_act= Bmin
1070   MAT Bmax_act= Bmax
1080   CALL Refresh
1090   FOR J=23 TO 0 STEP -1 ! zeile ) ...
1100     DISP "I e i l e ";J
1110     FOR I=1 TO 4
1120       IF Bmin(I,J)<>0 THEN
1130         Bmax_act(I,J)=FNZeile_max(I,J)
1140         Bmin_act(I,J)=FNZeile_min(I,J)
1150       END IF
1160     NEXT I
1170                                ! zeilensumme J
1180     Bmax_act(0,J)=FNMax_zeile(J)
1190     Bmin_act(0,J)=FNMin_zeile(J)
1200     CALL Zeilen_refresh(J)
1210   NEXT J
1220   IF Iloop>1 THEN
1230     DISP "zeilen-summen"
1240                                ! zeilensummen-spalte
1250     FOR J=1 TO 23
1260       Bmax_act(0,J)=FNSpalte_max(0,J)
1270       Bmin_act(0,J)=FNSpalte_min(0,J)
1280     NEXT J
1290                                ! summe der zeilensummen
1300     Bmax_act(0,0)=FNMax_spalte(0)
1310     Bmin_act(0,0)=FNMin_spalte(0)
1320   END IF
1330   DISP "to continue !CONTI !"
1340   PAUSE
1350   DISP ""
1360   CALL Refresh
1370   !
1380   FOR I=4 TO 0 STEP -1  ! spalte ) ...
1390     DISP "s p a l t e ";I
1400     FOR J=1 TO 23
1410       IF Bmin(I,J)<>0 THEN
1420         Bmax_act(I,J)=FNSpalte_max(I,J)
1430         Bmin_act(I,J)=FNSpalte_min(I,J)
1440       END IF
1450     NEXT J
1460                                ! spaltensumme I
1470     Bmax_act(I,0)=FNMax_spalte(I)
1480     Bmin_act(I,0)=FNMin_spalte(I)
1490     CALL Spalten_refresh(I)
1500   NEXT I
1510   IF Iloop>1 THEN
1520     DISP "spalten summen"
1530                                ! spaltensummen-zeile
1540     FOR I=1 TO 4
1550       Bmax_act(I,0)=FNZeile_max(I,0)
1560       Bmin_act(I,0)=FNZeile_min(I,0)
1570     NEXT I
1580                                ! summe der spaltensummen
1590     Bmax_act(0,0)=FNMax_zeile(0)
1600     Bmin_act(0,0)=FNMin_zeile(0)
1610   END IF
1620   DISP "to continue !CONTI !"
1630   PAUSE
1640   DISP ""
1650   CALL Refresh
1660 EXIT IF FNOA AND Iloop>1
1670   MAT Bmax= Bmax_act
1680   MAT Bmin= Bmin_act
1690 END LOOP
```

6. ábra. A példányszám meghatározására kidolgozott program kezdő sorai (10—560) és számítástechnikai szempontból legérdekesebb része (1010—1690).

zérek és 2P/80f-es Nagyasszonyok példányszámát a korabeli adatok alapján nem lehet külön-külön meghatározni, ezért a táblázatban is csak összegeikkel szerepelnek. Ha nem teszünk különbséget a 2P/30f-es értékek alapbélyegei között, akkor ez a fajta fordul elő a leggyakrabban, majd a 2P/18f-esek és a 2P/10f-esek következnek, igen jól behatárolt, magas példányszámokkal. Ez a négy bélyeg a kétpengős összkibocsátás min. 60, max. 71 százalékát teszi ki. A maradékon osztozik a többi tizenkét érték; egyenkénti példányszámhatárértékeik két kivétellel közvetlenül az 1945-ös összeállításból adódnak. A számítógép munkája eredményezte a 2P/1f-es értékre vonatkozó felső, valamint a 2P/80f-es bélyegekre vonatkozó alsó határértékeket.

A három- és ötpengős címletű zilahi bélyegek vonatkozásában a számítógép már nem szolgált sok új példányszámadattal. A szebb eredmények közé tartozik a 3P/4f-es érték maximális példányszáma, valamint a 3P/10f-es portóbélyeg-kibocsátás mennyiségének alsó határa. Hasznosnak tekinthetjük ezenkívül az 5P/1f-es és 5P/4f-es bélyegekre vonatkozó

számadatokat is. Az 5P/2P-ős Horthy- és az 5P/36f-es portóbélyeg adott példányszámát a teljes ötpengős kibocsátás mennyiségéből levonva könnyen megállapíthatjuk, hogy a többi tizennyolc értékre mindössze 556 bélyeg jut, tehát átlagosan kevesebb, mint 31 darab. Ezek eloszlását a számítógép segítségével sem sikerült meghatározni. Továbbra is csak annyit mondhatunk, hogy az 5 pengős címletre felülnyomott bélyegek között kell keresnünk a zilahi sor legritkább értékeit. A példányszám-meghatározás ötpengős címletekre vonatkozó eredménye így is elegendő viszont annak igazolására, hogy ezek alapbélyegei nagyrészben nem egységes félívekben, hanem különféle darabokból összeállított vagy legalábbis kiegészített ötvenes tömbökben kerültek felülnyomásra. A húsz ismert ötpengős felülnyomású érték közül, a 7. *ábra* adataiból levezethetően, legalább kilenc, eredetileg ilyen felemás nyomdai ívekben helyezkedett el. Különböző alapbélyegekből álló valódi felülnyomású zilahi párral eddig még nem találkoztam, de a 8. *ábrán* bemutathatok egy feltehetőleg ívszéldarabok segítségével összetoldozott félívből származó példányt, az erre utaló hátoldali ragasztócsíkkal a bélyeg alsó részén.

A zilahi bélyegek nyomdai íveinek vegyes összetétele komoly filatéliai értéket képvisel, de sajnos, erősen megnehezíti a példányszám-meghatározás feladatát.

Az összes többi észak-erdélyi kibocsátás bélyegeinél az azonos ívhelyű példányok előfordulásából egyenesen következtethetünk a nyomdai ívek minimális mennyiségére (három darab 92-es ívhelyű 1P/2f-es nagyváradi bélyeg pl. $3 \times 100 = 300$-as összpéldányszámot bizonyít), a zilahiaknál ez viszont nem lehetséges, legalább is nem az egyes értékek vonatkozásában. Csak abban lehetünk biztosak, hogy az egybevágó ívhelyű, *azonos címletű* darabok számát ötvennel beszorozva nem haladjuk túl az ilyen névértékűre felülnyomott bélyegek összpéldányszámát,

FELÜLNYOMÁS → / ALAPBÉLYEG ↓		1P Posta Sălajului	2P Posta Sălajului	3P Posta Sălajului	5P Posta Sălajului	Példányszám összesen
Hadvezérek	1f	[1] 905–1381	[9] 1– 477		[37] 1– 477	1383
·	2f		[10] 200			200
·	3f		[11] 200			200
·	4f	[2] 2856–3332		[27] 1– 477	[38] 1– 477	3334
·	5f		[13] 1– 466		[39] 1– 466	467
·	6f		[14] 298			298
·	8f		[15] 1– 467		[40] 1– 467	468
·	10f		[16] 920–1458		[41] 1– 539	1459
·	12f	[5] 1– 163	[17] 1– 163		[42] 1– 163	165
·	18f		[18] 1300–1838		[43] 1– 539	1839
·	20f		[19] 1– 207		[44] 1– 207	208
·	30f		[20] } 2710–3801			} 2711–3802
Szt. Margit	30f		[21] }		[45] 1– 539	}
Hadvezérek	50f		[22] 1– 249		[46] 1– 249	250
·	80f		[23] } 19– 557		[47] 1– 539	} 558
Nagyasszonyok	80f		[24] }			}
Hadvezérek	1P		[25] 1– 710	[36] 1– 710	[48] 1– 539	712
Kormányzó	2P				[49] 345	345
Barneporto X. Vj.	2f			[50] 1–1092	[59] 1– 539	2–1093
·	4f			[51] 1– 239	[60] 1– 239	240
·	6f			[52] 160		160
·	8f			[53] 1– 469	[61] 1– 469	470
·	10f			[54] 54– 592	[62] 1– 539	593
·	20f			[56] 1– 249	[64] 1– 249	250
·	30f				[65] 1– 539	1–539
·	36f				[68] 44	44
Példányszám összesen		4400	10000	2103	945	17448

7. *ábra.* A valódi bélyegek minimális és maximális példányszáma, a 2. ábra adataiból számítógéppel meghatározva.

de ez a felismerés gyakorlatilag semmiféle jelentőséggel nem jár.

A zilahi bélyegek körében végzett *statisztikai adatgyűjtés* tapasztalatai messzemenően alátámasztják a számítógép munkájának eredményét. A számítás szerinti hat leggyakoribb érték (2P/30f-es Hadvezérek, 2P/30f-es Szt. Margit, 1P/4f-es, 2P/18f-es, 2P/10f-es és 1P/1f-es) példányszáma összesen min. 9167, max.

8. ábra. Eredetileg feltehetően csonka félív 52. ívhelyére ívszéldarabbal beragasztott 30 f-es Szent Margit bélyeg, betűhibás felülnyomattal („Salajului" helyett „Sajajului").

9. ábra. A kormányzói arcképsor 2 pengős címlete 5 P névértékre felülnyomva (52. ívhely, „Sajajului" betűhibával).

11 496 darab, tehát az egész kibocsátás min. 53, max. 66 százalékát teszi ki, ami jól megegyezik ugyanezen értékek kb. 45%-os előfordulásával az általam ismert gyűjtemények eddig regisztrált kb. hatszáz valódi bélyege között.

Miután a számítógép a ritkább értékekre nézve nem szolgáltatott pontosabb eredményeket, nézzük meg, hogy nem lehetségesek-e ezeknél a bélyegeknél eddig ismert *előfordulásuk aránya* szerint tovább folytatni a példányszám-meghatározás munkáját. Sajnos, ezen a téren nem számíthatunk sok sikerre. Ennek egyik oka az, hogy a ritkábban előforduló bélyegeknél természetszerűleg csak gyenge statisztikai alapokra támaszkodhatunk. Így pl. a korábban említett tizennyolc ismeretlen példányszámú ötpengős címletből összesen csak 81 darabot tudtam eddig regisztrálni; ezen belül tizenkét érték egyenként csupán 1—3 példánnyal szerepel kimutatásomban. Főként azonban arról nem szabad megfeledkeznünk, hogy a számítás eredményei a *felülnyomott mennyiségre* vonatkoznak, a gyűjtemények nyilvántartása viszont legfeljebb a kibocsátás részleges megsemmisítése utáni arányokat tükrözheti. Konrád 1947-es katalógusában a következő adatokat találjuk erre nézve:

	1 P	2 P	3 P	5 P
Felülnyomott mennyiség	4400	10 000	2103	945
Hivatalosan megsemmisítve	1284	3921	1013	423
Maradék	71%	61%	52%	55%

A példányszámok további pontosításához elengedhetetlenül szükséges lenne annak ismerete, hogy miként oszlik meg ez a maradék az egyes címletek különböző értékei között. Az ötpengősre felülnyomott alapbélyegekből pl. 345 darab kétpengős a volt kormányzó arcképét viselte *(9. ábra)*. Milyen arányban kerültek ezek megsemmisítésre? Átlagon felüli mennyiségben, vagy éppen fordítva, mivel hogy e bélyegek felülnyomása jelképezte leginkább az uralomváltozást? A választ erre a kérdésre is csak a zilahi bélyegek nyilvántartásának következetes továbbvitele szolgáltathatja, a számítógép egymagában nem képes erre.

Végezetül szeretném még a teljesség kedvéért megemlíteni, hogy amennyiben sikerülne az egy-, két- és hárompengős bélyegek *7. ábra* szerinti (többnyire triviális) alsó példányszám-határértékeit elfogadható mértékben helyettesíteni az ismert bélyegek mennyiségére vonatkozó adatokkal, úgy ennek megfelelően automatikusan csökkenne a megegyező alapbélyegű ötpengős értékek maximuma. Sajnos, erre nézve is igen rosszak a kilátásaink. A már említett hat leggyakoribb értéken kívül csupán két további bélyeg ismert mennyisége mondható számottevőnek (2P/5f-es: 54 és 3P/8f-es portó: 37 darab), de ezek is csak kb. tíz százalékkal képesek lefelé kerekíteni a megfelelő ötpengős bélyegek maximális példányszámát.

A zilahi kisegítő bélyegekkel kapcsolatos példányszám-meghatározási munka eredményessége szemléletesen példázza a számítógépi adatfeldolgozás létjogosultságát korunk filatéliájának kutatási módszerei körében. Az adatfeldolgozás mellett azonban nem szabad megfeledkeznünk az adatgyűjtésről sem, ami viszont elképzelhetetlen az aprólékos „kézi" munka nélkül. Ismételten kérem gyűjtőtársaimat, legyenek ennek tudatában továbbra is segítségemre a magyar és a román bélyeggyűjtés érintkezési területein települő számos filatéliai probléma mielőbbi megoldásában.

Index

1 *István Lipták: Provisional postal service in the county of Békés in 1944—45*

This article is a part of a larger study in which a memorial is set up to the carrier postal service of Gyula operated by road surveyors. Types and varieties of cancellers used is shown based on the newest research data.

2 *István Gazda: Postal censorship in Hungary — Part I.: Postal censorship till the end of WW I — A) Civil mail*

The author shows in his detailed study the antecedents, application and correlations of postal censorship adding a Table to show various censormarks used to his present knowledge.

3 *László Hrabál: Field postal money orders during WW II.*

This short article informs us about an interesting postal stationery adding thus to our not too broad postal historical knowledge of the period of WW II.

4 *Ágoston Balzsay: Local issue of Beszterce 1944—45*

The author introduces us the not well known local issue summarizing the results of the literature hither to known and communicating all important data about the printing and use of this issue.

5 *Péter Néma (Switzerland): Determination of number of copies issued of the Zilah provisional stamps by computer.*

The author discusses the importance of computers in philately and shows as an example a calculation and its results to determine with greater accuracy the uncertain number of copies issued of the Zilah local provisionals.

Sommaire

1 *Services postaux provisoires du Comitat de Békés en 1944—1945 par István Lipták*

Cet article fait partie d'une longue étude que l'auteur a écrit en souvenir du service postal par courriers, qui présente les différents types de cachets utilisés en se basant sur les dernières données des recherches effectuées.

2 *Censure postale en Hongrie — Iêre partie*
Censure postale jusqu'à la fin de la première guerre mondiale par István Gazda

A) Correspondance civile.
Dans cette étude détaillée l'auteur s'étend sur les précédents de la censure postale, sur son application et ses connexions et présente dans un tableau les différents cachets de censure utilisés à ce jour d'après les connaissances que l'on possède.

3 *Les mandats postaux des camps militaires durant la seconde guerre mondiale par László Hrabál*

Ce court article fait connaitre une période à peine connue de l'histoire postale de la seconde guerre mondiale, celle d'un entier postal utilisé à cette époque.

4 *Emission locale de timbres postaux à Beszterce en 1944—1945 par Ágoston Balzsay*

L'auteur étudie dans cet article cette émission locale très peu connue, donnant un résumé des données de diverses sources s'y rapportant, en traitant tout particulièrement les travaux des recherches effectuées à ce sujet jusqu'á présent.

5 *Détermination sur ordinateur du nombre de timbres subsidiaires du Zilah par Péter Néma (Suisse)*

L'auteur analyse l'importance de l'utilisation de l'ordinateur dans la philatélie, donnant comme exemple une méthode de calcul utilisée et les résultats obtenus pour arriver à une précesion aussi grande que possible sur le nombre incertain des exemplaires de l'émission locale de Zilah.

Inhaltsverzeichnis

1 *István Lipták: Provisorischer Postdienst im Comitat Békés in 1944—45*

Der Artikel bildet einen Teil einer längeren Studie, in welchem der Verfasser der Strassenwächter-Ku-

rierpost von Gyula ein Denkmal setzt. Es werden die Typen und Variationen der verwendeten Stempel auf Grund der neuesten Forschungsangaben bekanntgegeben.

2 *István Gazda: Postzensur in Ungarn — I. Teil: Postzensur bis Ende des I. Weltkrieges — A) Zivilsendungen*

Der Author zeigt den Lesern in dieser eingehenden Studie die Vorgeschichte, die Verwendung sowie die Zusammenhänge der Postzensur und fasst in einer Tabelle diejenigen Zensurstempel zusammen die seines heutigen Wissens nach verwendet wurden.

3 *László Hrabál: Feldpostalische Postanweisungen des zweiten Weltkrieges.*

Der kurze Artikel gibt eine interessante Ganzsache bekannt aus der kaum erforschten Posthistorie des zweiten Weltkrieges.

4 *Ágoston Balzsay: Lokalausgabe von Beszterce 1944—45*

Der Author bearbeitet eine kaum bekannte Lokalausgabe, fasst zusammen die bisherigen Literaturangaben und gibt bekannt sämtliche wichtige Angaben hinsichtlich Herstellung und Verwendung dieser Ausgabe.

5 *Péter Néma (Schweiz): Bestimmung der Auflage der Zilaher Provisorien mittels Computer*

Der Verfasser diskutiert über die Wichtigkeit der Computer in der Philatelie und zeigt als Beispiel eine Rechnungsmethode bzw. deren Resultat uzw. zur genaueren Eingrenzung der unsicheren Auflage der Zilaher Lokalausgabe.

СОДЕРЖАНИЕ

1 *Иштван Липтак: Временная почтовая служба в области Бекеш в 1944 45-годах*

Статья является частью одной обширной работы, в которой автор ставит намятник первой курьеско-почтовой слухбе, показует типы и разновидности применяемых штамров, с использованием данных новейших исследований.

2 *Иштван Газда: Почтовая цензура в Венгрии — I. часть: Почтовая цензура до конца первой мировой войны*
А/Частная переписка

Автор в своей детальиой работе представляет читателю данные о предшедствующих цензуре событиях, о применении цензуры и их взаимосвязи. В отдельной таблице знакомит с известными до сих пор, цензурными штампати.

3 *Ласло Храбал: Денежные переводы полевой почты второй мировой войны*

Краткая статья знакомит с интересным видом бланка почтового перевода из не давно раскрытой истории полевой почты второй мировой войны.

4 *Агоштон Балажаи: Издание местной марки в Бэстэрце в 1944-45 годах*

Автор в своей статье проработал малоизвестное местоне издание, суммируя данные источников, обращая внимание на все важные для издания вопросы изготовления и применеиия.

5 *Петер Нэма (Швейцария): Определение количества изданных в Зилахе, вспомогательных марок, с помощью ЭВМ*

Автор занимается значением ЭВМ в филателии. В качестве примера знакомит с методикой применения ЭВМ и с полученным реэультатом в определении наиболе достоверного количества изданных в Зилахе местных марок, тираж которых был неизвестеы.

ISSN 0 324—4806
Eng. szám: III/SZI213/1976.

1000 — 85.0629 Ságvári Nyomda, Budapest

Ára: 40,— Ft